

Univerzita Karlova
Přírodovědecká fakulta

Studijní program: Geografie
Studijní obor: Geografie a kartografie

Adéla Koblížková

**VÝVOJ FUNKČNÍ SOCIÁLNĚ EKONOMICKÉ SPECIALIZACE SPOJENÝCH
ARABSKÝCH EMIRÁTŮ – SROVNÁNÍ ABÚ DHABÍ A DUBAJE**

**DEVELOPMENT OF FUNCTIONAL SOCIO-ECONOMIC SPECIALIZATION OF
THE UNITED ARAB EMIRATES – COMPARISON OF ABU DHABI AND DUBAI**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: RNDr. Jiří Tomeš, Ph.D.

Praha, 2018

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem závěrečnou práci zpracovala samostatně a že jsem uvedla všechny použité informační zdroje a literaturu. Tato práce ani její podstatná část nebyla předložena k získání jiného nebo stejného akademického titulu.

V Praze 9. května 2018

Adéla Koblížková

Poděkování

Ráda bych na tomto místě poděkovala RNDr. Jiřímu Tomešovi, Ph.D., vedoucímu mé bakalářské práce, za jeho odborné rady a čas, který mi věnoval. Dále bych ráda poděkovala vedení mého Gymnázia a Hudební školy hlavního města Prahy, díky kterému jsem získala možnost jako bývalá členka symfonického orchestru pravidelně cestovat a získat tak velmi cenné zkušenosti, z kterých jsem čerpala inspiraci i pro zpracování zvoleného tématu.

ABSTRAKT

Spojené arabské emiráty (dále jen SAE) jsou v dnešní době ekonomicky prosperující zemí, která během posledních padesáti let prošla rychlým rozvojem díky rozsáhlým ropným zdrojům. Přestože jsou SAE jednou z nejbohatších zemí světa a v posledních letech nastoupily na cestu opouštění závislosti své země na ropě, stále je ropný a zpracovatelský průmysl hlavním pilířem jejich ekonomiky. Cílem této práce je zjistit, zda je vláda SAE se svojí diverzifikační strategií, jejímž základem je podpora ekonomických odvětví nezaložených na těžbě či zpracování ropy, úspěšná či nikoliv. Na Spojených arabských emirátech je zajímavý kontrast dvou nejvýznamnějších emirátů Abú Dhabí a Dubaje, jejichž jednotlivé socioekonomické indikátory jsou v práci komparovány. Ukazuje se, že vývoj funkčního zaměření těchto emirátů je velice odlišný. Těžiště ekonomiky Abú Dhabí stále ještě spočívá v těžbě a stavebnictví, kdežto ekonomika Dubaje je již ve sféře obchodu a dopravy.

Klíčová slova: *Spojené arabské emiráty, diverzifikace, ropa, finanční krize*

ABSTRACT

Over the past 50 years, the United Arab Emirates have undergone rapid development as a result of the country's extensive oil reserves, and currently find themselves in a state of economic prosperity. However, despite being one of the richest countries in the world and recently entering upon a path to end its oil dependency, the industries associated with crude oil remain a key pillar of the Emirati economy. The objective of this paper is to examine whether the current government's diversification strategy, which aims to foster industries not built upon the drilling or processing of oil, has been successful. A particularly interesting aspect of this issue is the contrast between the country's two largest emirates, Abu Dhabi and Dubai, whose specific socioeconomic indicators are compared within. The results of this analysis demonstrate that the structural foci of the two economies are markedly different. Whilst drilling and construction remain the focal points of Abu Dhabi's economy, the economy of Dubai has transitioned into the sphere of trade and transportation.

Keywords: *United Arab Emirates, diversification, oil, financial crisis*

OBSAH

SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK, PŘÍLOH A ZKRATEK	7
1. ÚVOD.....	9
2. TEORETICKO-METODOLOGICKÁ ČÁST	12
2.1 METODIKA A REŠERŠE LITERATURY	12
2.1.1 Datové zdroje.....	13
2.2 REGIONÁLNÍ KONTEXT GCC.....	15
2.2.1 Historický vývoj GCC	15
2.2.2 Transformace státních ekonomik zemí GCC	16
2.3 DIVERZIFIKACE	17
2.3.1 Definice diverzifikace.....	18
2.3.2 Ekonomická diverzifikace zemí GCC	18
2.4 SPOJENÉ ARABSKÉ EMIRÁTY	20
2.4.1 Historický vývoj	20
2.4.2 Hospodářská rozvojová politika SAE.....	22
3. KOMPARACE EMIRÁTŮ ABÚ DHABÍ A DUBAJE	23
3.1 ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKY	23
3.2 POPULAČNÍ VÝVOJ	24
3.2.1 Vývoj počtu obyvatel SAE.....	24
3.2.2 Zastoupení přistěhovalců	26
3.2.3 Věková struktura.....	27
3.2.4 Migrace a urbanizace.....	28
3.2.5 Struktura pracovní síly v Dubaji a Abú Dhabí.....	29
3.3 EKONOMICKÝ VÝVOJ	29
3.3.1 Ekonomický model Abú Dhabí	30
3.3.2 Ekonomický model Dubaje	31
3.3.3 Vývoj HDP	31
3.3.4 Podíl ekonomických odvětví na HDP.....	34
3.3.5 Zahraniční obchod	35
3.3.6 Zaměstnanost.....	37
3.4 FINANČNÍ KRIZE 2008-2009	40
3.4.1 Vliv finanční krize na emirát Abú Dhabí.....	40
3.4.2 Vliv finanční krize na emirát Dubaj	41
3.5 VIZE BUDOUCÍHO VÝVOJE	42
4. ZÁVĚR	43
5. LITERATURA, ZDROJE DAT	46
5.1 POUŽITÁ LITERATURA	46

5.2	INTERNETOVÉ ZDROJE.....	48
5.3	ZDROJE DAT	49
6.	PŘÍLOHY.....	52

SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK, PŘÍLOH A ZKRATEK

Seznam obrázků:

- Obr. 1: Průměrná cena ropy v letech 1970-2018
- Obr. 2: Závislost na ropě států GCC v letech 1990-1999 a 2000-2010
- Obr. 3: Populační vývoj emirátů Abú Dhabí a Dubaje v letech 1970-2016
- Obr. 4: Podíl národnostních skupin SAE v roce 2016
- Obr. 5: Věková struktura emirátů Abú Dhabí a Dubaje v roce 2016
- Obr. 6: Vývoj HDP emirátů Abú Dhabí a Dubaje v letech 1970-2016
- Obr. 7: Struktura zaměstnanosti Abú Dhabí podle ekonomického odvětví v roce 2016
- Obr. 8: Struktura zaměstnanosti Dubaje podle ekonomického odvětví v roce 2016

Seznam tabulek:

- Tab. 1: Vývoj počtu obyvatel jednotlivých emirátů v letech 1975-2016
- Tab. 2: Vývoj zastoupení mužů a žen na populaci emirátů v letech 1975-2016
- Tab. 3: Vývoj podílu přistěhovalců v letech 1975-2016
- Tab. 4: Vývoj podílu sledovaných emirátů na HDP v letech 1975-2016
- Tab. 5: Vývoj podílu ropného a neropného sektoru na HDP Abú Dhabí v letech 1970-2016
- Tab. 6: Struktura HDP emirátů podle odvětví v roce 2016
- Tab. 7: Zahraniční obchod sledovaných emirátů v letech 2010, 2013 a 2016
- Tab. 8: Index diverzifikace struktury exportu SAE v letech 1995-2016
- Tab. 9: Vývoj struktury zaměstnanosti podle emirátu a národnosti v letech 1975-2016

Seznam příloh:

- Příloha 1: Vývoj podílu přistěhovalců SAE v letech 1975-2005
- Příloha 2: Vývoj populace SAE v letech 1955-2018
- Příloha 3: Struktura HDP emirátu Abú Dhabí podle odvětví v roce 2016
- Příloha 4: Struktura HDP emirátu Dubaje podle odvětví v roce 2016

Seznam zkratk:

AED – Arabský Dirham

CIA – Ústřední zpravodajská služba

DPH – Daň z přidané hodnoty

DSC – Statistický úřad Dubaje

ESCWA – Hospodářská a sociální komise Spojených národů pro Západní Asii

FNC – Federální národní rada

GCC – Rada pro spolupráci arabských států v Perském zálivu

HDP – Hrubý domácí produkt

OPEC – Organizace zemí vyvážejících ropu

SAE – Spojené arabské emiráty

SCAD – Statistický úřad Abú Dhabí

USD – Měna Spojených států amerických

WTO – Světová obchodní organizace

1. Úvod

Spojené arabské emiráty jsou zemí, která v době svého vzniku na přelomu let 1971 a 1972 patřila k nejméně rozvinutým státům světa. V tomto období státy federace vykazovaly pouze drobnou až zanedbatelnou ekonomickou aktivitu, založenou na lovu perel a rybolovu. Země, stejně jako přilehlá oblast Perského zálivu se začala rychle měnit díky objevu velkých ložisek ropy na konci padesátých let minulého století a se vznikem nových států v sousedství. S rozvojem těžby a exportu ropy se SAE společně s dalšími menšími zeměmi oblasti (Kuvajt, Katar, Bahrajn) staly ekonomicky nejrychleji se rozvíjejícím regionem světa. Tato skutečnost přitáhla jak geopolitickou pozornost mocností, tak zájem celé řady zahraničních firem, investorů a také pracovní síly – migrantů. Rychlý hospodářský rozvoj a masivní příliv pracovních sil ze zahraničí v tradičně geopoliticky citlivé oblasti Blízkého východu i Perského zálivu vyžadoval zpočátku klást hlavní důraz na podporu bezpečnosti a stability země. Spojené arabské emiráty dokázaly v rámci regionu Perského zálivu pomocí různých strategií dosáhnout politické stability a výrazného hospodářského rozvoje na rozdíl od mnoha jiných států, ve kterých přítomnost nalezišť ropy vedla k vnitřním sporům, které eskalovaly až ke konfliktům a vedly ke zhoršenému hospodářskému vývoji (Shihab 2001). Zejména v Africe nebo v některých zemích Latinské Ameriky (Venezuela) ropné bohatství nepřineslo předpokládaný hospodářský rozvoj a často vedlo nejen k prohloubení sociálních nerovností, ale také ke společenským i ozbrojeným konfliktům.

V posledním období většina zemí Perského zálivu přikročila k diverzifikaci ekonomiky jednak spočívající v podpoře a realizaci investic a akvizic v zahraničí, tak i domácích investic do nových „trvale udržitelných“ odvětví jako je cestovní ruch nebo finančnictví, jež by snížily závislost země na produkci a exportu ropy.

Rámcovým cílem práce je zhodnocení socioekonomického vývoje SAE, zejména komparací vývoje ve dvou největších emirátech Abú Dhabí a Dubaji. Hlavním cílem práce je zjistit, zda a jak se uvedená strategie diverzifikace naplňuje a jak se v rámci této strategie jednotlivé emiráty SAE sociálně, ekonomicky či funkčně specializují, resp. zda v rámci programu ekonomické diverzifikace dochází také k diverzifikaci teritoriální. A protože na dva nejvýznamnější emiráty – Abú Dhabí a Dubaj – připadá cca 70 % populace a podíl 90 % na celkovém HDP SAE, je nejdůležitějším cílem zjistit, jak se ve zmíněném ohledu tyto dva emiráty liší a zda se skutečně sociálně ekonomicky diverzifikují, resp. funkčně specializují či doplňují.

Hlavní výzkumná otázka tedy zní:

- Dochází v rámci SAE k sociálně ekonomické specializaci jednotlivých emirátů, zejména v souvislosti s jejich rozdílnými (výchozími) podmínkami (především výskytem a těžbou ropy, polohou, populační velikostí), možnostmi a strategiemi jejich rozvoje? Existují mezi dvěma nejdůležitějšími emiráty, tj. Abú Dhabí a Dubaj významné rozdíly v sociálně ekonomické struktuře a funkční specializaci a zda globální vývoj a proklamované vládní strategie na nich (tedy na struktuře, specializaci či orientaci) něco mění?

Další otázky:

- Daří se SAE snižovat závislost na ropě a diverzifikovat ekonomiku? A existují v tomto ohledu mezi emiráty rozdíly?
- Jaké dopady měla globální finanční krize 2008-2009 na emiráty Abú Dhabí a Dubaj?

Toto téma jsem si zvolila, jelikož jsem SAE navštěvovala pravidelně se symfonickým orchestrem v rámci studia na mé střední škole a připadalo mi, že reálný obraz vývoje SAE, zejména pak emirátu Dubaj, se značně liší od toho, jak je prezentován v médiích (internet, televizní zpravodajství, tisk). Na první pohled mě zaujal kontrast mezi dvěma nejvýznamnějšími emiráty, vyspělost emirátu Abú Dhabí, a naopak v té době zaostávající Dubaj. Proto jsem se začala hlouběji zajímat o vývoj těchto dvou emirátů, zvláště pak jejich ekonomiky a jaké změny v průběhu krátké historie těchto emirátů nastaly.

První část práce je věnována historicko-geografickým aspektům vývoje SAE a začlenění států do mezinárodních struktur, konkrétně do ekonomicko-politické „unie“, již představuje Rada pro spolupráci arabských států v Perském zálivu (GCC), jejímž členským státem jsou také Spojené arabské emiráty. Nejprve je sledován vznik této unie a její historický kontext na základě poznatků již publikovaných v odborné literatuře. Poté se práce zaměřuje na jednotlivé členské státy a transformaci jejich státních ekonomik. Vzhledem k tomu, že jsou členské státy rady úzce spjaty s těžbou ropy, v další části je sledováno ovlivnění jednotlivých státních ekonomik častým kolísáním ceny ropy. Klíčový pojem studie představuje diverzifikace, jež je v teoreticko-metodologické části definována a uvedena na příkladech států GCC. Na závěr této kapitoly se práce zabývá historickým vývojem SAE a jejím politickým zřízením.

V druhé části bakalářské práce je sledován socioekonomický vývoj Spojených arabských emirátů, zejména Abú Dhabí a Dubaje. Předpokládá se, že hodnoty jednotlivých

socioekonomických ukazatelů budou pro dva největší emiráty výrazně odlišné. Vybrané socioekonomické ukazatele slouží mimo jiné k určení stupně případné diverzifikace ekonomiky jednotlivých emirátů.

2. Teoreticko-metodologická část

Teoreticko-metodologická část práce zahrnuje využití komparativní metody, historický kontext SAE a Rady pro spolupráci arabských zemí v Perském zálivu (GCC). Dále definuje základní pojmy důležité pro tuto práci.

2.1 Metodika a rešerše literatury

Hlavní využitou metodou práce je komparace dvou nejsilnějších emirátů Abú Dhabí a Dubaje, vycházející od konkrétních dat k obecnějším závěrům. Podle Fasory (2014) jsou základními pravidly pro komparaci zejména definice objektu komparace, určení cíle a stanovení kritérií pro vlastní analýzu zvolených objektů. Pokud jde o definici cílů, tak se badatel obvykle snaží dospět k rozpoznání shod či rozdílů mezi jednotlivými objekty. V užším slova smyslu je snahou komparativní metody vysvětlit příčinné vztahy jevů a procesů a definovat zákonitosti vývoje. Podle Fasory (2014) platí, že čím více je komparovaných jevů či procesů, tím méně bude početný soubor jednotlivých kritérií, dle nichž se komparuje.

Rozlišovat lze komparaci diachronní a synchronní (Fasora 2014). Diachronní komparace se váže na myšlenou časovou osu a dokáže lépe vnímat vývoj dějin, ovšem je považována za obtížnější vzhledem k nutnosti zvážení celé řady faktorů, které tento vývoj ovlivňují. Synchronní komparace vychází z jednoho konkrétního časového úseku, a proto je považována za snadnější. Podle Fasory (2014) v sobě komparativní metoda zahrnuje rovněž periodizaci sledovaných jevů a díky tomu umožňuje nacházet a srovnávat vývoj a změny sledovaných souborů jevů.

Lijphart (1971) ve své práci konstatuje, že komparativní metoda není úplná bez posouzení metody případové studie. Velkou výhodou případové studie je, že se zaměřuje na jediný případ, který tak může být intenzivně prozkoumán, i přes relativní omezenost výzkumných zdrojů. Gerring (2004) definuje případovou studii jako podrobné studium určité jednotky pro účely porozumění širšího významu podobných jednotek. Jednotku Gerring (2004) uvádí jako prostorově ohraničený fenomén pozorovaný v určitém časovém úseku. U těchto typů studií každý případ zahrnuje několik pozorování s několika proměnnými (Ženka, Kofroň 2012).

Publikací, které využívají komparativní metodu výzkumu v souvislosti se Spojenými arabskými emiráty není mnoho. Například Ahmed (2013) ve své práci srovnává členské státy Rady pro spolupráci v Perském zálivu (GCC) spolu s dalšími dvěma asijskými

transformačními ekonomikami. Státy Perského zálivu, a zejména Spojenými arabskými emiráty se velmi podrobně zabývá Ch. Davidson. V jedné ze svých prací *The emirates of Abu Dhabi a Dubai: Constrasting roles in the international systém* (2007) hodnotí odlišný vývoj dějin, geografické rozdíly a zejména zásadní nerovnosti v ropných rezervách, a tudíž odlišné strategie rozvoje emirátů Abú Dhabí a Dubaje. Dále pak zvažuje příslušné výhody a nevýhody těchto strategií z hlediska politických důsledků (Davidson 2007).

Komparací Abú Dhabí a Dubaje se zabývají také Michael C. Ewers a Ryan Dicce ve své práci *Expatriate labour markets in rapidly globalising cities: reproducing the migrant division of labour of Abu Dhabi and Dubai* (2016). Tento článek zkoumá procesy, kterými jsou kvalifikovaní pracovníci v mezinárodním měřítku různě získáváni a začleňováni do rychle se globalizujících měst Abú Dhabí a Dubaje. Ewers a Dicce (2016) provádějí výzkum prostřednictvím rozsáhlého průzkumu zaměstnanosti zahraničních a místních firem v těchto městech a rozhovorů se zástupci těchto firem.

Problematiku států závislých na ropných příjmech hodnotí práce *Diversification and development of the UAE's economy* (2013) od italského autora Daniela Schiliró. Tato studie se již nezabývá komparací dvou nejsilnějších emirátů, ale diverzifikací ekonomiky celých Spojených arabských emirátů. Autor zkoumá hlavní rysy ekonomiky státu a klíčové faktory, které charakterizují diverzifikovanou ekonomiku. Dále práce naznačuje politiku, kterou by měly Spojené arabské emiráty prosazovat, aby zlepšily svou výkonnost a staly se tak konkurenceschopnou ekonomikou na globální úrovni (Schiliró 2013).

Procesem diverzifikace se podobně jako Schiliró (2013) zabývaly také ruské autorky L. V. Shkvarya a E. D. Frolova ve své práci *Transformations in socio-economic development of the Gulf Group States* (2017). Studie ovšem nebyla soustředěna pouze na Spojené arabské emiráty, ale na všechny členské státy ekonomicko-politické unie GCC. Článek se věnuje transformaci jednotlivých národních ekonomik a analyzuje dynamiku socioekonomického vývoje jednotlivých členských států. Studie využívá komparativní a statistickou analýzu a navrhuje řadu vhodných opatření pro tvorbu diverzifikovanějších národních ekonomik (Shkvarya, Frolova 2017).

2.1.1 Datové zdroje

V hlavní části práce byl hodnocen populační vývoj a vybrané ukazatele zahrnovaly: *vývoj počtu obyvatel, podíl žen a mužů na celkové populaci, věkovou strukturu obyvatelstva, podíl přistěhovalců, národnostní složení a migraci a urbanizaci*. Poté následovala analýza

vybraných ukazatelů ekonomického vývoje SAE, která obsahovala: *vývoj HDP v běžných cenách, podíl ekonomických odvětví na celkovém HDP, podíl ropného sektoru na HDP Abú Dhabí, zahraniční obchod a zaměstnanost*. Data byla získána ze statistického úřadu Abú Dhabí (SCAD), statistického úřadu Dubaje (DSC) a z federálního a statistického úřadu SAE (FCSA), který odkazoval na dostupná data vlády Spojených arabských emirátů (BAYANAT). Cílem bylo analyzovat vývoj jednotlivých ukazatelů od vzniku SAE v roce 1971 a komparovat zejména emiráty Abú Dhabí a Dubaj. Pro některé ukazatele data od roku 1970 nejsou dostupná, proto byla hodnocena v pozdějším období. Data pro rok 2017 zatím statistické úřady SAE neposkytují.

Pro strukturu exportu SAE byl vypočítán index diverzifikace:

$$id = \frac{\sum n^2}{100^2}$$

n ve vzorci vyjadřuje jednotlivé komodity a 100 značí celkový podíl všech komodit (tedy 100 %). Čím nižší hodnota, tím větší diverzifikace.

Data byla zpracována zejména v podobě sloupcových nebo výsečových grafů a tabulek na základě kterých byly odvozovány závěry. Zhodnocení výsledků sekundárně podpořily zdroje z odborné zahraniční literatury. Pro zpracování a vizualizaci statistických dat byl využit program Microsoft Excel 2017 a pro zpracování dat prostorových ArcMap 10.4.1.

2.2 Regionální kontext GCC

SAE je jedním z členských států Rady pro spolupráci arabských států v Perském zálivu. Následující část zahrnuje historický kontext této ekonomicko-politické unie a transformaci jednotlivých ekonomik zejména v souvislosti s kolísáním cen ropy.

2.2.1 Historický vývoj GCC

Vzhledem k malé populační velikosti, geopolitickým vlivům a řadě podobným či společným rysům i problémům bylo jen otázkou času, kdy mezi zeměmi Perského zálivu dojde k institucionalizaci vzájemných vztahů. Rada pro spolupráci arabských států v Perském zálivu (GCC) vznikla v roce 1981 s cílem zlepšit spolupráci a urychlit hospodářský rozvoj v regionu (Ganguli 2006). Uvedené cíle zahrnovaly formulaci jednotných předpisů v oblastech jako je náboženství, finance, obchod, cestovní ruch, podpora vědeckého a technického rozvoje v průmyslu, hornictví, zemědělství, zřízení středisek pro vědecký výzkum, zakládání společných podniků, budování jednotné vojenské síly, spolupráce v soukromém sektoru a vytvoření společné měny (GCC Secretariat General 2018).

Společný trh členských států GCC byl zahájen 1. ledna 2008 s cílem vytvořit integrovaný trh pohybu pracovních sil, kapitálu, zboží a služeb. V roce 2003 došlo k procesu vytvoření celní unie, ale operace začaly až 1. ledna 2015. Mezi prvky celní unie patří blok volného obchodu se společnou vnější sazbou, rozšířený trh práce a volný pohyb kapitálu. Každý občan GCC je způsobilý pro zaměstnání ve vládním a soukromém sektoru a je mu zajištěno pojištění a důchodové pojištění (Ganguli 2006).

Zásadní roli ve fungování členů GCC hraje ropné bohatství, které je zároveň nejrozsáhlejším zdrojem příjmů. Neustálý příjmový proud poskytovaný vývozem ropy poskytuje státním příslušníkům GCC dotace v klíčových oblastech – palivo, voda, elektřina a základní potraviny. Podle Ganguliho (2006) je ropa také dalším důvodem, proč tento region dosáhl nízké úrovně zdanění. Státy GCC mají přibližně 30 % světových zásob ropy a jejich denní příspěvek k celosvětové výrobě ropy činí kolem 20 % (OPEC 2018).

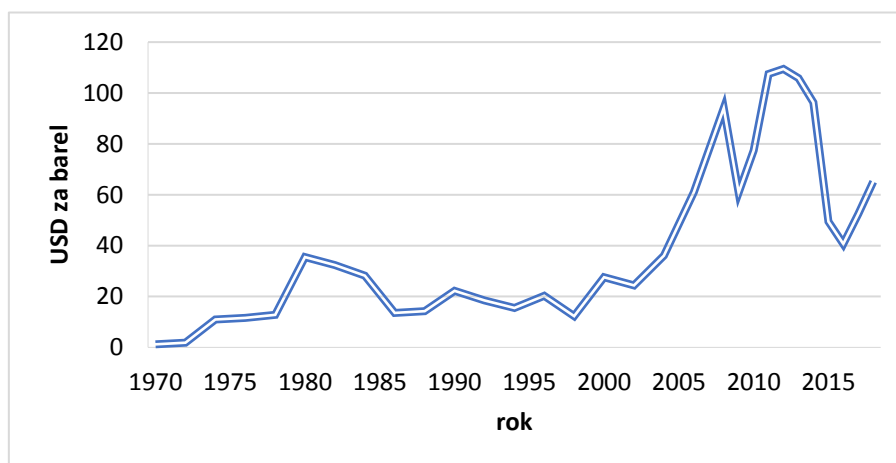
Členské státy GCC používají nástroje fiskální politiky k boji proti dopadům nižších cen ropy. Mezi ně patří postupné stahování dotací, zavádění daní a snižování vládních výdajů. Dlouhodobé strategie k zajištění udržitelnosti však zahrnují zejména diverzifikaci ekonomik zemí GCC pro snížení závislosti na příjmech spojených s nerostnými zdroji (Toksoz 2017).

2.2.2 Transformace státních ekonomik zemí GCC

Mezi členy Rady pro spolupráci arabských států v Perském zálivu patří od roku 1998 státy – Bahrajn, Katar, Kuvajt, Omán, Saudská Arábie a Spojené arabské emiráty. Tyto státy usilují o transformaci národních ekonomik na základě podpory nových, zejména průmyslových odvětví a diverzifikací (Shkvarya, Frolova 2017).

Hospodářským problémem států GCC je vysoká závislost na ropných zdrojích a zranitelnost vůči globálnímu kolísání cen ropy (Toksoz 2017). Vznik Organizace zemí vyvážející ropy (OPEC) v roce 1960 měla sloužit k tomu, aby zabránila těmto problémům. Alternativou mnoha vyspělých ekonomik byla investice přebytků ropy na kapitálových trzích a spoléhání se na jejich příjmy. Tato politika však fungovala pouze do 80. let, kdy došlo k expanzi produkce ropy mimo organizaci OPEC. Pokles ceny ropy přinesl obnovenou reformní činnost zaměřenou na ekonomickou diverzifikaci. To vedlo k tomu, že v regionu vzniklo mnoho energeticky náročných průmyslových odvětví (Toksoz 2017). Tyto reformy byly oslabeny v období „druhého ropného boomu cen ropy“ začátkem roku 2003. Toto období následně zaznamenalo výrazné rozšíření zaměstnanosti a výdajů ve veřejném sektoru na investice do fyzické infrastruktury, ale také v oblasti školství a zdravotnictví (Toksoz 2017).

Obr. 1: Průměrná cena ropy v letech 1970-2018 (OPEC)

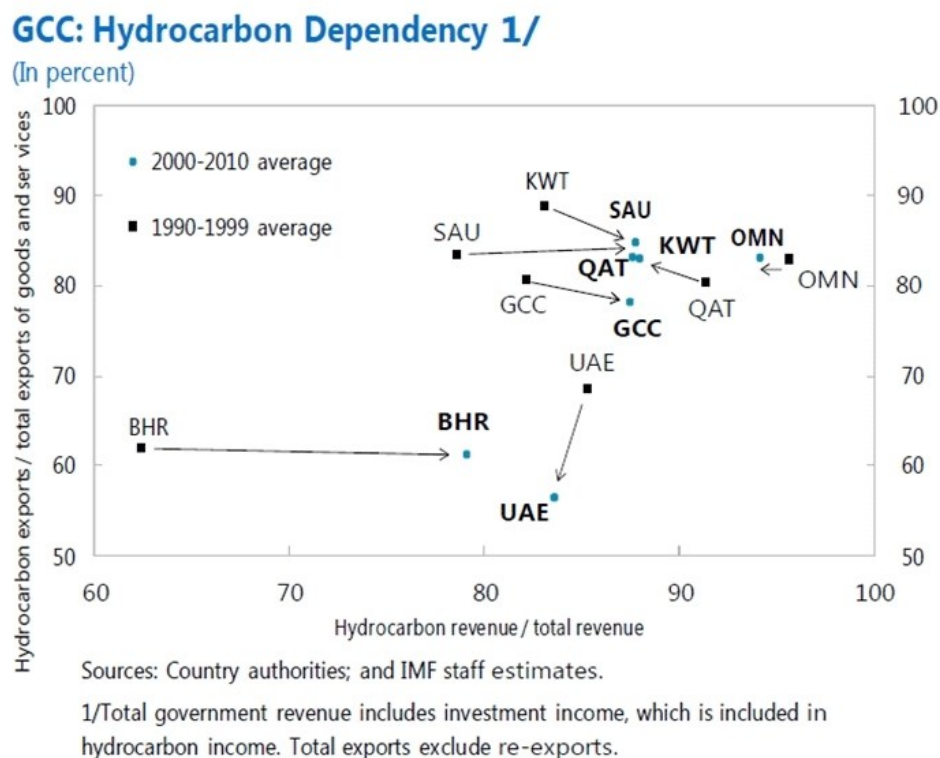

Zdroj dat: OPEC (2018)

V druhé polovině roku 2014 se cena ropy snížila o polovinu, zejména vlivem nových technologií k dosažení zásob břidlicových rezerv. Počáteční politická reakce na vyrovnání se s poklesem příjmů z ropy ve státech GCC zahrnovala čerpání rezerv zahraničních měn a státních investičních fondů. Předpokládá se, že cena ropy bude klesat, a proto jsou přijímány

podstatné fiskální reformy. Zaváděny jsou například daně z přidané hodnoty (DPH) a snižují se energetické dotace (Toksoz 2017).

Obr. 2: Závislost na ropě států GCC v letech 1990-1999 a 2000-2010 (%)

Zdroj dat: IMF (2018)

SAE skutečně vykázaly největší relativní zlepšení, resp. snížení závislosti na hydrokarbonové ekonomice, zatímco některé jiné státy řešily přechodné problémy (finanční krize 2008-09) opětovným posílením exportu ropy a plynu v období ještě vysokých cen. Zvýšení/ snížení závislosti na ropě států GCC dokumentuje Obr. 2.

2.3 Diverzifikace

Diverzifikace představuje klíčový pojem této práce, proto v následujícím odstavci představujeme obecnou definici pojmu pro lepší porozumění jeho významu. Diverzifikace je již od 80. let minulého století nosným heslem hospodářských politik mnoha států, včetně členských států unie GCC. Souhrn programů a opatření uplatňovaných státy GCC se nachází v následující kapitole.

2.3.1 Definice diverzifikace

Diverzifikace se dá definovat různými způsoby podle oblasti využití. V politické ekonomii se diverzifikace týká struktury ekonomiky a v návaznosti na ni struktury exportu. Konkrétní hospodářské politiky se orientují na vyváženější, rozmanitější a tím i stabilnější ekonomickou strukturu. Hlavním cílem těchto politik je snížit závislost na jediném či několika produkčních odvětvích a exportních komoditách, které mohou být ohroženy měnící se poptávkou, kolísáním cen i objemů. V rámci politiky diverzifikace lze rozlišovat diverzifikaci horizontální nebo vertikální (Hvidt 2013). Horizontální diverzifikací se rozumí hledání nových výrobků ve stejném odvětví (např. v rámci odvětví těžby, energetiky nebo zemědělství) a vertikální diverzifikace znamená přidání více fází zpracování domácích nebo importovaných vstupů. Vertikální diverzifikace dále značí posun od jednoho odvětví k druhému a obecně od primárního do sekundárního a terciárního sektoru. Podle Hvidta (2013) lze prostřednictvím diverzifikace dosáhnout stabilizace výdělků, rozšiřování výnosů a udržení nebo zvýšení přidané hodnoty.

Vzhledem k tomu, že kolísání cen a poptávky jsou základními složkami světového hospodářského systému, diverzifikace je jednou z možností, která se společnosti, firmám a jednotlivým investorům nabízí, aby se před tímto jevem chránili (Hvidt 2013). Generální sekretariát pro plánování rozvoje v Kataru uvedl, že diverzifikovanější ekonomika je ve své podstatě stabilnější a schopnější vytvářet pracovní místa a příležitosti pro další generace a méně zranitelná vůči změnám cen ropy a zemního plynu (GSDP 2011).

2.3.2 Ekonomická diverzifikace zemí GCC

Ekonomická diverzifikace byla heslem hospodářské politiky v zemích Perského zálivu od prvního ropného boomu v 70. letech. Podněty hospodářské diverzifikace se však v průběhu času mění. Cílem diverzifikace v 70. letech bylo uvědomit si vyčerpatelnost ropných zdrojů, z tohoto hlediska měla diverzifikace zajistit tvorbu životaschopného hospodářství, které by zajistilo udržitelnost vývoje/rozvoje společnosti po skončení ropné éry (Hvidt 2013).

První pokles cen ropy v první polovině 80. let a jejich zvýšená volatilita v 80. a 90. letech význam diverzifikace ještě zdůraznily. Ta se stala prostředkem omezení výkyvů státních příjmů. Od začátku vývozu ropy se zisky z ropy a později i zemního plynu staly dominantním až jediným zdrojem příjmů zemí Perského zálivu, a tudíž jediným zdrojem financování rozsáhlých vládních výdajových programů. Podle Petersona (2009)

pokles cen ropy v 80. letech 20. století způsobil uvědomění vlád těchto zemí, že ekonomický růst nemůže zůstat závislý (jen) na ropě. Ropa je vyčerpatelným zdrojem a v některých státech se její ložiska dokonce již (téměř) vyčerpala (Peterson 2009).

Studie Hospodářské a sociální komise Spojených národů pro Západní Asii (ESCWA¹) zobrazuje souhrn programů a opatření plně nebo alespoň částečně uplatňovaných zeměmi GCC za účelem dosažení ekonomické diverzifikace a stabilizace rozvoje. (1) Se jedná o rozvoj fyzické a sociální infrastruktury, kterým se myslí investice do dopravní a technické infrastruktury, školství a zdravotnictví. (2) Rozvoj kapitálově náročných průmyslových odvětví využívající výhody bohatství palivových (energetických) zdrojů: např. výroba oceli, hliníku, hnojiv a petrochemie (nejen pro výrobu pohonných hmot, ale také takových chemických derivátů ropy, které slouží jako základní složky pro výrobky jako jsou lepidla, vlákna, mazadla či gely). (3) Rozvoj dalších výrobních odvětví, jež souvisí jak s výstavbou infrastruktury (cement a další stavební materiály jako omítka, okenní rámy apod., keramika, sklo), tak s rostoucí spotřebou domácností (elektrické spotřebiče a spotřební elektronika, oděvy, nábytek, ale také šperky). Podporuje se však také rozvoj dalších produkčních odvětví jako zemědělství (živočišná výroba, zejm. chov drůbeže a skotu, produkce mléčných výrobků) a služeb, zejména obchodu, finančních služeb a od počátku 90. let také rozvoj trhu s nemovitostmi, cestovního ruchu a s ním související rozvoj letecké dopravy (budování a rozšiřování letišť) a také nákup například hotelových řetězců nebo přístavů v zámoří. Posledním opatřením je snížení přímé úlohy veřejného sektoru jako činitele hospodářského růstu, například privatizací společností a veřejných služeb a snížením domácích dotací (Hvidt 2013).

Každá země GCC má svou vlastní historii diverzifikace a prezentuje jedinečnou kombinaci výše uvedených opatření. Omán například rozvíjí zejména služby a cestovní ruch, zatímco jiné země Perského zálivu podporují bankovníctví, leteckou a lodní dopravu nebo výrobní odvětví, které nejlépe vyhovují jejich geografické poloze, přírodnímu bohatství a zdrojům (Peterson 2009).

Existuje mnoho důvodů, proč studovat ekonomickou diverzifikaci v rámci vývoje zemí Perského zálivu. Podle Hvidta (2013) vedle omezených zdrojů ropy, výkyvů poptávky

¹ ESCWA (United Nation, Economic and Social Commission for Western Asia) je komise řešící zejména otázky spojené s ekonomickým, sociálním a kulturním rozvojem Západní Asie (ESCWA 2018).

a cen uvádí další důležitý faktor pro ekonomickou diverzifikaci států Perského zálivu, a to fakt, že příjmy z ropy vytlačují jiné ekonomické aktivity.

Hospodářská diverzifikace nepředstavuje v rámci zemí GCC novou strategii. Jde o politickou agendu, neboť ropa a zemní plyn se staly hlavním a téměř jediným zdrojem příjmů v těchto zemích již před 40 až 50 lety. Významné projekty, jako je hliníkárna v Bahrajnu, průmyslová města Janbú a Džubajl v Saúdské Arábii a přístavy v Dubaji, byly založeny v 70. letech s cílem diverzifikace ekonomik formou investování finančních prostředků získaných z těžby ropy do jiných výrobních odvětví (Hvidt 2013).

2.4 Spojené arabské emiráty

V předchozí kapitole byly sledovány Spojené arabské emiráty z hlediska zapojení do globálních struktur, konkrétně do ekonomicko-politické unie GCC. Následující kapitola je věnována samotným Spojeným arabským emirátům, s důrazem na jejich krátký historický vývoj, politické zřízení a hospodářskou rozvojovou politiku.

2.4.1 Historický vývoj

Spojené arabské emiráty jsou jedním z arabských států v Perském zálivu, které byly v minulosti kolonizovány Brity a po objevení ložisek ropy zaznamenaly obrovský hospodářský rozvoj. Před sto lety byla oblast dnešních Spojených arabských emirátů velmi řídká osídlena, chudá a její ekonomika byla postavena na lovu perel, rybolovu a drobném obchodu (Bristol-Rhys 2009). Od konce 18. století, kdy Britové osídlili dnešní emiráty, došlo pouze k nepatrnému rozvoji infrastruktury, s výjimkou pobřežních měst Dubaje a Sharjah, byla k dispozici jen základní zdravotní péče a malé množství škol, které navíc vyučovaly pouze korán (Bristol-Rhys 2009).

Po objevení ropy na konci 50. let se život obyvatel v oblasti dnešních Spojených arabských emirátů od základů změnil. Na dříve pustých pouštích byla budována města, došlo k rozvoji infrastruktury a díky tomu i k redistribuci populace do různých částí území, která dříve nebyla využívána. Do země přicházelo tisíce cizinců. Tito cizinci nacházeli lépe placenou práci v nově se rozvíjejících odvětvích. Vedle aktivit spojených s těžbou a zpracováním ropy se jednalo o zaměstnání ve stavebnictví, v nových školách, zdravotnictví, nově zřizovaných bankách, budovaných hotelech, obchodech, přístavech či letištích (Bristol-Rhys 2009).

V roce 1968, kdy Britové ukončili smlouvu s šejky jednotlivých emirátů v Perském zálivu, byla zahájena jednání o sjednocení státu. V roce 1971 došlo k vytvoření svazu mezi emiráty Abú Dhabí a Dubaj a dalších pět emirátů bylo pozváno k připojení. Emiráty Sharjah, Fujairah, Ajman a Umm Al-Quwain s připojením souhlasily, pouze emirát Ras Al-Khaimah se připojil až o dva roky později (Nyarko 2010). Uvedených sedm emirátů dodnes funguje jako federace Spojených arabských emirátů.

Jedná se přitom o svazek ekonomicky velmi rozdílných jednotek, kde jsou emiráty Abú Dhabí a Dubaj výrazně bohatší. Zatímco Dubaj vyčerpал své malé ropné zdroje, emirát Abú Dhabí sám disponuje téměř 8 % světových zdrojů ropy (OPEC 2018). Abú Dhabí je zdaleka nejbohatším emirátem a sponzoruje rozvoj ostatních emirátů prostřednictvím příspěvků do rozpočtu federace. Emirát Abú Dhabí s obrovskými zásobami ropy, realizoval dříve diverzifikaci zejména na základě rozvoje energeticky náročných výrobních odvětví (hutnictví, petrochemie, na jejímž základě se rozvinula výroba plastů, hnojiv). Teprve nedávno se investice přesměrovaly také do rozvoje průmyslových odvětví s vyšší přidanou hodnotou (letadla, automobily), obnovitelných zdrojů energie, trhu s nemovitostmi a do cestovního ruchu (Hvidt 2013).

Ekonomický rozvoj emirátu Dubaj je kontrolován vládou a jeho klíčové prvky představují: rychlé rozhodování a flexibilní pracovní síla, široká nabídka komerčních služeb včetně služeb v mezinárodním měřítku, vytváření nových investičních příležitostí a rozvoj ve spolupráci s mezinárodními partnery (Hvidt 2013). Také díky silnějšímu propojení se světem byla Dubaj významněji zasažena hospodářskou krizí v roce 2008 (více v kapitole 3.4.2).

SAE je svázáno společnou právní ústavou, která byla ratifikována a přijata v roce 1998. Každý emirát má svého vládce, který může vydávat vyhlášky. Vláda země se skládá z Federální národní rady (FNC), která zahrnuje vládce všech emirátů a jejich nejbližších poradců. FNC provádí a posuzuje jednotlivé rozvoje plánů, politik a právních předpisů. Ačkoliv se celý proces zdá demokratický, je zřejmé, že dva největší emiráty Abú Dhabí a Dubaj mají značně větší moc a sílu než ostatní emiráty (Jabeen 2011). Prezidentem SAE je vládce největšího a nejbohatšího emirátu Abú Dhabí, který má největší moc na federální úrovni. Od roku 2004 je vládcem SAE Šejk Khalifa bin Zayed Al Nahyan (CPC 2018).

2.4.2 Hospodářská rozvojová politika SAE

Globální finanční a hospodářská krize zpomalila proces světové globalizace. Jedním z hlavních ponaučení z finanční krize pro sice silné rozvíjející tržní ekonomiky, jako jsou Spojené arabské emiráty bylo, že trvalý či udržitelný hospodářský růst vyžaduje lepší schopnost reagovat na budoucí krize prostřednictvím silných regulačních systémů a diverzifikovanější ekonomikou. Vedle Kataru právě Spojené arabské emiráty v posledních deseti letech dosáhly významného rozvoje řady odvětví neropného sektoru, díky čemuž se řadí k nejsilnějším ekonomikám Asie (Schiliró 2013).

Spojené arabské emiráty vykazují politickou a společenskou stabilitu díky redistribuci obrovských příjmů z ropy nejen do ekonomické infrastruktury, ale také do sociálních služeb (zejména zdravotnictví a vzdělávání), které vykazují vysokou úroveň. Ropné příjmy umožňují rozsáhlý systém sociálního zabezpečení obyvatel. V zemi, podobně jako v jiných státech Perského zálivu vyvážejících ropu, státní intervenční politiky směřují také k podpoře vznikajících soukromých sektorů (Nyarko 2010). Vláda podnítila masivní investice některých velkých průmyslových společností do rozvoje ekonomiky a diverzifikace zdrojů příjmů. Zejména odvětví zpracovatelského průmyslu zaznamenalo úspěchy z hlediska růstu počtu nových podniků, přičemž jeho aktivity usnadnily nízké náklady na pracovní sílu a energii, příznivé daňové zákony a politickou stabilitu (Masood, Sergi 2008). Přírodní zdroje, v případě SAE konkrétně ropné bohatství, vytvářejí mnoho pracovních pozic. SAE také vytvořily životaschopné malé a střední podniky ve výrobě a službách. Podle Schiliró (2013) navzdory snahám o omezení a snižování veřejného sektoru, si v současné době státní byrokracie v SAE udržela své dominantní postavení na trhu práce. Diverzifikace je důležitá pro podporu hospodářského rozvoje, tvorbu pracovních příležitostí, ale také pro snížení rizika vysoké hospodářské koncentrace, která činí ekonomiku zranitelnou vůči vnějším vlivům, jako jsou změny v cenách komodit. Diverzifikace může zlepšit výkon hospodářství a usnadnit cestu trvale udržitelného rozvoje (Schiliró 2013).

3. Komparace emirátů Abú Dhabí a Dubaje

Protože emiráty Abú Dhabí a Dubaj koncentrují asi 2/3 populace a 80 % HDP, je zřejmé, že hospodářský vývoj těchto jednotek zásadně ovlivňuje vývoj celé federace. Přičemž je pozoruhodné, jak silně se tyto emiráty od sebe liší. Abú Dhabí zajišťuje většinu ropných příjmů a průmyslové produkce, Dubaj je centrem obchodu a cestovního ruchu. Stejnomená hlavní města jsou vzdálena pouhou hodinu a půl jízdy autem. Obě města jsou typická panoramaty moderních skleněných mrakodrapů, přičemž Dubaj se může chlubit nejvyššími a nejnovějšími budovami na světě, mnoha hotelovými řetězci, uměle vytvořenými ostrovy a dalšími unikáty. Na druhé straně Abú Dhabí se ještě stále snaží zachovávat arabské tradice a zvyky. Vzhledem k odlišným dějinám, rozdílům v geografii a zejména ve vybavenosti nerostnými zdroji, tyto emiráty vykazují velice odlišné strategie rozvoje a rozdílné pozice v rámci mezinárodního systému (Davidson 2007).

3.1 Základní charakteristiky

Emirát Abú Dhabí je plošně největší ze sedmi emirátů, které tvoří Spojené arabské emiráty. Abú Dhabí tvoří 86,7 % celkové plochy státu, připadá na něj asi 1/3 populace federace a disponuje největšími zásobami ropy a zemního plynu SAE (Hazime 2010). Abú Dhabí je zároveň hlavním městem stejnojmenného emirátu a druhým nejlidnatějším městem po Dubaji.

Sim (2012) tvrdí, že od roku 2005 vláda Abú Dhabí realizuje cílenou strategii transformace emirátu coby úspěšného, ale monostrukturního ropného a plynárenského obra na strukturálně diverzifikovaného energetického a hospodářského titána. Hnací silou této strategie je perspektiva vyčerpání zásob ropy, která může ohrozit ekonomickou diverzifikaci země a tím narušuje politickou legitimitu režimu (Sim 2012).

Emirát Dubaj je nejlidnatějším a plošně druhým největším emirátem federace, přičemž většinu populace a ekonomických aktivit soustřeďuje jeho stejnojmenné pobřežní město Dubaj. Hospodářství emirátu Dubaj se výrazně změnilo v 70. letech po objevení ropných zásob, ale na rozdíl od většího sousedního emirátu Abú Dhabí zásoby ropy nebyly tak velké, tudíž se vedení státu muselo brzy zaměřit na výraznou diverzifikaci ekonomiky. Emirát Dubaj se rozhodl rozvíjet služby a cestovní ruch a také posiloval pozici mezinárodního finančního a obchodního centra (Hasan 2010). Na přelomu 20. a 21. století se z chudé, politicky nestabilní oblasti transformovala Dubaj na globální finanční a obchodní

centrum. V mezinárodním srovnání, žádné jiné město na Středním východě nebylo ekonomicky dynamičtější než Dubaj, dokud nepřišla globální finanční a ekonomická krize v letech 2008-09, která Dubaj silně zasáhla (Thompson 2016).

3.2 Populační vývoj

Spojené arabské emiráty patří k populačně nejrychleji rostoucím zemím světa. Pokud vztáhneme relativní přírůstek obyvatel k období vzniku země, pak se jedná o vůbec nejvyšší růst populace na světě. Následující kapitola je věnována komparaci Abú Dhabí a Dubaje z hlediska jednotlivých ukazatelů populace.

3.2.1 Vývoj počtu obyvatel SAE

Populační vývoj² reflektuje dispozice jednotlivých emirátů, resp. jejich center. Abú Dhabí jako centrum těžby ropy a průmyslového rozvoje bylo dlouho na špičce populačního růstu; již v roce 1985 jeho podíl činil více než 40 %. Později se dynamika populačního růstu přenesla do Dubaje v souvislosti s jeho rozvojem coby atraktivního centra obchodu, služeb a cestovního ruchu.

Tab. 1: Vývoj počtu obyvatel jednotlivých emirátů v letech 1975-2016

	1975	%	1985	%	1995	%	2005	%	2016
Abú Dhabí	211 812	38	566 036	41	942 463	39	1 399 484	34	2 908 173
Dubaj	183 187	33	370 788	27	689 420	29	1 321 453	32	2 566 209
ostatní emiráty	162 888	29	442 479	32	779 158	32	1 385 490	34	x
SAE	557 887	100	1 379 303	100	2 411 041	100	4 106 427	100	x

Zdroj dat: FCSA (2016)

Dubaj se stalo nejlidnatějším městem SAE a počet obyvatel Dubaje a Abú Dhabí je v dnešní době téměř totožný. V posledním období ještě rychleji relativně rostou další emiráty, do nichž směřují noví přistěhovalci (zahraniční pracovníci), neboť ve dvou

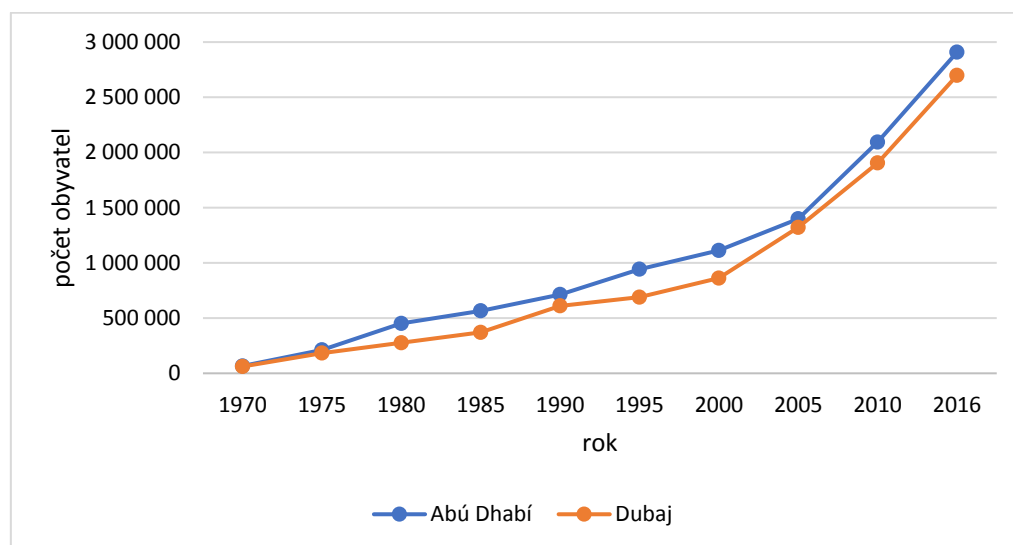
² Údaje o počtu obyvatel ve Statistické ročence SAE obsahují údaje o sčítání lidu do roku 2005 a odhady počtu obyvatel od poloviny roku 2005. Odhady počtu obyvatel zahrnují všechny rezidenty, ale také původní obyvatele, kteří jsou dočasně nepřítomni (FCSA 2016).

nejvyspělejších jsou vyšší životní náklady. Jejich podíl, zejména díky růstu emirátu Sharjah, se pohybuje stále kolem 30 %. Vzhledem k nedokonalé průběžné statistice imigrace a statusu cizinců na úrovni jednotlivých emirátů nejsou k dispozici přesné počty obyvatel pro rok 2016. Vývoj počtu obyvatel jednotlivých emirátů dokumentuje Tab. 1.

Podle Jabeen (2011) představuje populace Abú Dhabí hnací sílu hospodářského a sociálního rozvoje SAE. Na jedné straně poskytuje velká část obyvatelstva zdroje lidského kapitálu potřebného k realizaci rozvojových plánů a výplň požadovaných nových pracovních míst. Na druhou stranu vysoká míra populačního růstu vytváří tlak na vládu k dalšímu rozvoji služeb a určení optimálního geografického a sektorového rozložení obyvatelstva (Jabeen 2011). Emirát Abú Dhabí se rozděluje na tři regiony – Abú Dhabí, Al Ain a Al Gharbia. Velká většina obyvatel se nachází v regionu Abú Dhabí.

Emirát Dubaj sousedí východně s emirátem Sharjah a na jih s emirátem Abú Dhabí. Hlavní město stejnojmenného emirátu Dubaj leží na severním okraji emirátu. Dubaj je rozdělena pomocí výběžku Perského zálivu nazývaným se Dubai Creek na dvě části. Na severní straně se nachází Deira a na jižní Bur Dubai (DSC 2016).

Obr. 3: Populační vývoj emirátů Abú Dhabí a Dubaje v letech 1970-2016

Zdroj dat: DSC (2016), SCAD (2016)

Je zřejmé, že populační vývoj emirátů Abú Dhabí a Dubaje byl velmi podobný (viz Obr. 3). V dnešní době je v emirátu Dubaj o pouhých 200 000 obyvatel méně. Do budoucna se u obou emirátů předpokládá, že by počet obyvatel již neměl výrazně narůstat (FCSA 2016).

Tab. 2: Vývoj zastoupení mužů a žen na populaci emirátů v letech 1975-2016 (%)

		1975	1985	1995	2005	2016
Abú Dhabí	muži	73	67	69	66	64
	ženy	27	33	31	34	36
Dubaj	muži	70	67	69	75	70
	ženy	30	33	31	25	30
SAE	muži	69	65	66	70	73
	ženy	31	35	34	30	27

Zdroj dat: FCSA (2016)

Struktura obyvatel podle pohlaví je ovlivněna migrací za prací, která je především záležitostí mladých mužů z indického subkontinentu. Proto je podíl žen na celkové populaci výjimečně nízký a pohybuje se kolem 30 % (viz Tab. 2). V rámci emirátu Abú Dhabí je podíl žen – vzhledem k významnému zastoupení „mužských“ odvětví (těžba, těžký průmysl) ještě o něco nižší, než v případě emirátu Dubaj. Vzhledem ke stabilizaci obyvatel by již podíl žen neměl v budoucnosti klesat (FCSA 2016).

3.2.2 Zastoupení přistěhovalců

Spojené arabské emiráty podobně jako další bohaté země Perského zálivu vykazují velmi vysoký podíl přistěhovalců na celkové populaci (jeho vývoj dokumentuje Tab. 3). Již v roce 1975, brzy po získání nezávislosti, činil podíl přistěhovalců více než 60 %. A od té doby neustále roste, i když pomaleji. Největší podíl přistěhovalců vykazuje emirát Dubaj (91 %), následovaný Abú Dhabí (81 %), ale podíl zahraničních pracovníků roste také v ostatních emirátech (je vyšší než v případě Abú Dhabí).

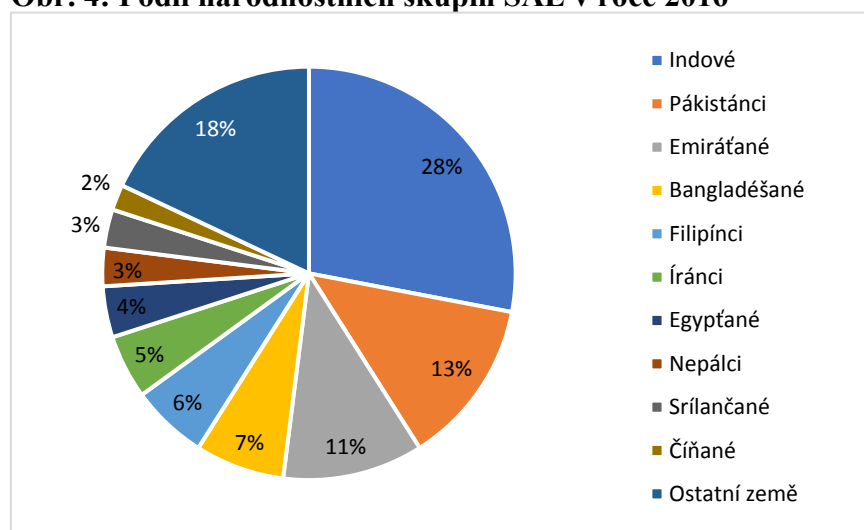
Tab. 3: Vývoj podílu přistěhovalců v letech 1975-2016 (%)

		1975	1980	1985	1995	2005	2016
Abú Dhabí	přistěhovalci	74	80	76	76	75	81
	Emiráťané	26	20	24	24	25	19
Dubaj	přistěhovalci	72	77	79	84	90	91
	Emiráťané	28	23	21	16	10	9
SAE	přistěhovalci	64	72	71	76	80	89
	Emiráťané	36	28	29	24	20	11

Zdroj dat: FCSA (2016)

Protože národní statistický úřad SAE nezveřejňuje demografické údaje podle státní příslušnosti, Obr. 4 zobrazuje pouze odhady, na bázi statistiky příslušných velvyslanectví. Nejvyšší podíl na populaci SAE mají asijské státy, z toho nejvíce Indie (28 %). Vysoké zastoupení v SAE mají také Pákistánci (13 %), kteří pracují zejména ve stavebnictví (FCSA 2016). Až na třetím místě jsou Emiráťané (jen 11 %) a SAE se tak řadí k zemím s nejmenším podílem původních obyvatel. Velký podíl mají také Bangladéšané (7 %) a Filipínci (6 %), zejména díky ženám pracujícím jako chůvy v domácnostech. Následují Íránci, Egyptané, Nepálci, Srílančané a Číňané. Vzhledem k historii britské správy, má z evropských zemí nejvyšší zastoupení Velká Británie.

Obr. 4: Podíl národnostních skupin SAE v roce 2016

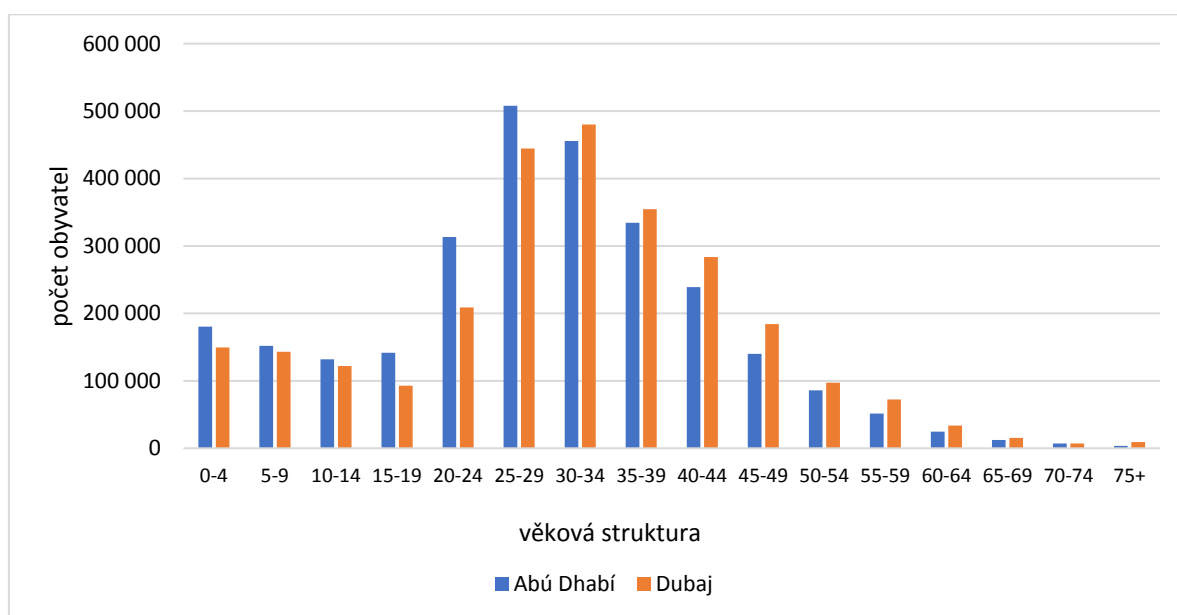

Zdroj dat: Business in Qatar and Beyond (2016)

3.2.3 Věková struktura

Věková struktura obou emirátů není příliš rozmanitá. Jednoznačně největší podíl u obou emirátů prokazuje obyvatelstvo ve věku 25-29 let a 30-34 let (věkovou strukturu dokumentuje Obr. 5). Lze tedy předpokládat, že přistěhovalci do SAE migrují za prací v poměrně mladém věku. Naopak podíl obyvatel 50+ je v obou emirátech velmi nízký. Dokonce podíl obyvatelstva 75+ činí u obou emirátů pouhé 1 %. Je možné si to vysvětlit dvěma způsoby. Zaprvé, SAE je mladý stát založený teprve roku 1971, a tudíž přistěhovalci, kteří přijeli za prací, ještě nedosáhli tohoto věku. Nebo zadruhé, přistěhovalci přijíždějí za prací jen krátkodobě, jakmile si vydělají peníze, vrátí se zpět do své rodné země. Kolem 20 % činí obyvatelstvo staré 0-14 let, ovšem vzhledem ke klesající porodnosti (viz Příloha 2), by se podíl měl nadále snižovat.

Obr. 5: Věková struktura emirátů Abú Dhabí a Dubaje v roce 2016

Zdroj dat: DSC (2016), SCAD (2016)

3.2.4 Migrace a urbanizace

Tak jako v případě všech bohatých pouštních zemí i SAE vykazuje velmi vysokou míru urbanizace, která se pohybuje kolem 90 % a země společně s pěti dalšími státy Arabského poloostrova patří mezi nejvíce urbanizované regiony světa. Všechna města regionu s výjimkou Dubaje se stala velkoměsty v důsledku „ropné urbanizace“ (Ewers, Dicce 2016). Během prvního ropného boomu (1973-1986) bývalé rybářské vesnice a oázy zažily nebyvalou úroveň růstu a přeměnily se ve velká a moderní města. Budování infrastruktury pro výrobu a modernizaci ropy stimulovalo velké toky mezinárodní pracovní síly pokrývající široké spektrum povolání a úrovně dovedností. Tyto toky se skládaly z vysoce kvalifikovaných pracovníků z Evropy a Severní Ameriky, přičemž největší díl tvořili nízkopříjmoví stavební a servisní pracovníci z jiných arabských zemí (Jabeen 2011).

Dnešní zahraniční pracovníci tvoří většinu všech pracovních sil ve všech státech Perského zálivu. Místní občané se mezitím spoléhají na zaměstnání v řídicích pozicích s vysokou mzdou ve veřejném sektoru. Podle Ewerse a Dicce (2016) je výsledkem trh práce rozdělený na zahraniční a místní, a zároveň na veřejný a soukromý. Emirát Dubaj je zaměřen především na sektor služeb a obchodu, a proto zcela závisí na zahraničních pracovnících. Tito pracovníci jsou často vysoce kvalifikovaní inženýři, projektanti či architekti, kteří usnadňují tvorbu dubajských služeb a znalostí prostřednictvím výstavby městské architektury (Ewers, Dicce 2016).

3.2.5 Struktura pracovní síly v Dubaji a Abú Dhabí

Příliv pracovních sil do SAE a vnitrostátní regulační rámec – konkrétně systém sponzorství kafala³, způsobily značné narušení trhu práce. SAE je silně závislé na zahraniční práci, přičemž kolem 90 % pracovníků je označováno za přistěhovalce (Hasan 2010). Zatímco Abú Dhabí má celkově vysokou úroveň zahraničních pracovníků, emirát byl méně úspěšný při získávání kvalifikovaných pracovníků nezbytných pro tvorbu a udržení postindustriálního městského hospodářství než Dubaj. V obou emirátech je vysoký podíl pracovníků z jižní Asie, který je výsledkem geografické blízkosti i historických vazeb mezi Perským zálivem a jižní Asií.

Dubaj a Abú Dhabí jsou často označovány jako „rozdělená města“. Jejich populaci tvoří příslušníci bohatých nadnárodních elit a na druhé straně početně dominují pracovníci s nízkou mzdou a nízkými dovednostmi především jihoasijského původu, kteří jsou předmětem vykořisťování. Zatímco rozdělení mezi chudými a bohatými přistěhovalci vykazuje silný kontrast, existují další rozdíly mezi vysoce kvalifikovanými pracovníky a občany regionu (Ewers, Dicce 2016). I když cizinci mohou užívat vyšších příjmů a pohodlného životního stylu, jsou zároveň v kategorii občanů druhé třídy bez možnosti sociální mobility.

3.3 Ekonomický vývoj

V dnešní době jsou Spojené arabské emiráty druhým největším arabským hospodářstvím a patří mezi země s nejvyššími příjmy (Schiliró 2013). Ačkoliv se podíl některých ekonomických sektorů HDP v průběhu posledních let zvýšil, ropný průmysl stále představuje největší podíl na HDP země, a proto ekonomická diverzifikace – i přes určité úspěchy – stále není úplně uspokojivá, resp. nemůže na dosažené úrovni zajistit hospodářskou stabilitu země. Historicky, Spojené arabské emiráty, stejně jako mnoho dalších ekonomik regionu GCC, zejména Saudská Arábie, Kuvajt či Katar, byly velmi citlivé na změny ceny ropy (Schiliró 2013). Ekonomika SAE zaznamenává mimořádný růst díky důsledné politice vlády usilující o diverzifikaci zdrojů příjmů z ropného a plynárenského

³ Kafala je právní rámec, který upravuje jak vlastnictví podniků, tak i zaměstnávání pracovníků, kteří nejsou občany dané země (Shihada 2016).

sektoru. Podle vlády SAE je díky vysoce rozvinuté infrastruktuře SAE umožněno pokračovat v růstu navzdory výzvám způsobeným zpomalením světové ekonomiky a poklesem světových cen ropy (FCSA 2016).

Od poloviny roku 2014 vývoj na světových trzích s ropou vyvolal mnoho diskuzí o dopadu významného poklesu cen ropy na ekonomiky zemí vyvážejících ropu, včetně Spojených arabských emirátů. Byly zde obavy, že pokračující nízké ceny ropy budou mít v těchto zemích nepříznivý dopad nejen na státní správu, ale také na provádění plánů hospodářského rozvoje a tvorbu pracovních příležitostí pro mladé lidi. SAE jsou však na cestě stát se modelovým státem, který dokázal osvobodit své hospodářství od závislosti na využívání přírodních zdrojů a transformovat je ve prospěch pokročilých průmyslových odvětví na bázi rozvoje vědy a výzkumu (FCSA 2016).

3.3.1 Ekonomický model Abú Dhabí

Emirát Abú Dhabí využil vysokých příjmů z těžby a exportu ropy nejprve k rozvoji petrochemického průmyslu a velkým investicím a akvizicím v zahraničí včetně nejvyspělejších zemí. V dohledné budoucnosti a navzdory zhoršujícím se podmínkám zůstávají tato odvětví a strategie stále ústředními pilíři ekonomiky emirátu a Abú Dhabí bude nadále významným producentem ropy ovládající největší světové investiční fondy (Davidson 2009). Maximalizací konkurenčních výhod a oslovením nejschopnějších zahraničních partnerů došlo na začátku století k rozvoji řady nových odvětví. Patří mezi ně těžké průmyslové obory (hutnictví a výroba hliníku), obnovitelné zdroje energie, rozsáhlé projekty v oblasti nemovitostí a cestovní ruch (Hazime 2011). Na rozdíl od diverzifikace Dubaje založené na službách ve spojení se zahraničím, které však učinilo emirát zranitelnějším, zejména v období velkých (mezinárodních) krizí, by měl cíleně řízený hospodářský rozvoj Abú Dhabí umožnit udržitelný rozvoj, a to i v období zmíněných globálních krizí (Davidson 2009).

Bez ohledu na ropné zdroje Abú Dhabí a jeho zámořské investice bylo uznáno, že je třeba ekonomiku diverzifikovat, konkrétněji usilovat o to, aby společně se stávajícím petrochemickým průmyslem závislým na spotřebě energie, byl zahájen rozvoj nových odvětví. Podle Davidsona (2009) vzrůstající obavy o zaměstnanost na domácím trhu, problémové obchodní bilance a tlaky inflace činí „novou ekonomiku“ rozvojovou prioritou.

3.3.2 Ekonomický model Dubaje

Proměna ekonomického modelu Dubaje začala v polovině 90. let. Vzhledem k tomu, že vývoz ropy dosáhl vrcholu kolem 400 000 barelů denně, byli čtyři synové šejka Rashida bin Said al-Maktuma odhodláni vybudovat různorodou multisektorovou ekonomiku, která by snížila závislost na nerostných zdrojích (Davidson 2009). Pokud by se taková diverzifikace neuskutečnila, bylo by pravděpodobné, že emirát nakonec ztratí na síle, významu a tím i dosavadní ekonomickou a politickou autonomii v rámci sedmičlenných Spojených arabských emirátů. Nová ekonomika v Dubaji využila dlouhou historii obchodu a ve srovnání se svými arabskými sousedy i relativní otevřenosti vůči zahraničí. Realizace programu se ujal šejk Muhammed bin Rashid al-Maktum a začal prosazovat politiku „svobodné zóny“.

Do roku 2001 se mnoho nadnárodních společností a dalších zahraničních společností, včetně společností Microsoft, Dell, Reuters a BBC přemístilo do nového Muhammadova Dubai Internet City a Dubai Media City (Ewers, Dicce 2016). Dubaj se skutečně stala centrem těchto velkých světových hospodářských hráčů na Středním východě. Od té doby se otevřela řada dalších svobodných zón, zahrnujících mnoho zahraničních univerzit a zdravotnických klinik. Emirát Dubaj byl také odhodlán vybudovat rozsáhlý mezinárodní turistický průmysl (Davidson 2009). Jumeirah International Group, založená v roce 1997, byla zodpovědná za vybudování řady známých středisek, včetně hotelu Jumeirah Beach a sedmihvězdičkového hotelu Burj al-Arab. Důraz na turismus byl tak silný, že se podíl odvětví na HDP koncem 90. let vyšplhal na 10 % (DSC 2016).

Na počátku roku 2006 Šejk Muhammad rozhodl, že nemovitosti mohou vlastnit i cizinci, kteří budou mít také nárok na pobytová víza od dubajské vlády (Hasan 2010). Poptávka po dubajských realitních projektech vzrostla natolik, že někdy bylo potenciálním zákazníkům doporučeno, aby se ráno dostavili do nákupních center a připravili si lístky podobné loterii, které jim umožní nákup nemovitosti (Davidson 2009). V létě 2008 již neropná odvětví generovala více než 95 % HDP (DSC 2016).

3.3.3 Vývoj HDP

Je zřejmé, že emirát Abú Dhabí představuje hnací sílu ekonomiky SAE a jeho podíl HDP byl vždy nejvýznamnější ze všech emirátů. Nejvýraznější pokles podílu HDP Abú Dhabí byl zaznamenán v roce 1985, pravděpodobně vlivem prvního poklesu cen ropy, a tudíž vzrůstu podílu zbylých pěti emirátů, u kterých závislost na ropě nikdy nebyla

tak zásadní. Po vzniku SAE v roce 1971 byl podíl Dubaje na celkovém HDP téměř 30 %. Postupně tento podíl však klesal pravděpodobně vlivem malých zásob ropných zdrojů a nutnou diverzifikací ekonomiky (viz. Tab. 4).

V současné době díky důsledné rozvojové politice podíl HDP roste a Dubaj je považována za celosvětové obchodní a finanční centrum. Vzhledem k růstu HDP emirátů Abú Dhabí a Dubaje od začátku nového tisíciletí klesá význam zbylých pěti emirátů. V roce 2016 podíl zbylých pěti emirátů činil pouhých 12 %.

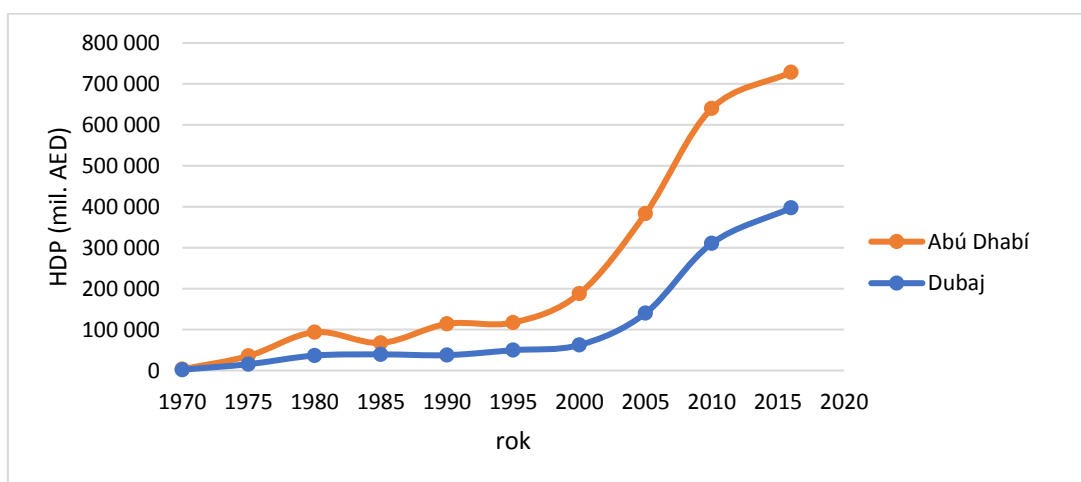
Tab. 4: Vývoj podílu sledovaných emirátů na HDP v letech 1975-2016 (%)

	1975	1980	1985	1990	1995	2000	2005	2010	2016
Abú Dhabí	61	58	45	61	49	49	58	60	57
Dubaj	27	23	27	21	20	16	21	29	31
ostatní emiráty	12	19	28	18	31	35	21	11	12
SAE	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Zdroj dat: FCSA (2016)

U obou emirátů můžeme pozorovat konstantní nárůst HDP (Obr. 6). Pozoruhodné je, že na vývoji HDP emirátu Dubaj se neprojevila finanční krize (2008-09), přitom následná hospodářská krize již Dubaj zasáhla výrazně. Byl to emirát Abú Dhabí, který za první krize (v podmínkách vysokých příjmů z ropy, jejíž cena byla vysoko) významně pomohl Dubaji po finanční i strategické stránce. Podíl ropy na celkovém HDP u emirátu Abú Dhabí v posledních letech výrazně klesl, což se ovšem odráží na jeho ekonomických ukazatelích pouze minimálně.

Obr. 6: Vývoj HDP emirátů Abú Dhabí a Dubaje v letech 1970-2016

Zdroj dat: DSC (2016), SCAD (2016)

Mezi hlavní aktivity, které přispěly k hospodářskému růstu v roce 2016 patřily „informace a technologie“, „doprava a skladování“ a „zpracovatelský průmysl“, které vzrostly o 6,9 %, 5,8 % a 3,6 % (SCAD 2016). HDP v běžných cenách emirátu Dubaj vzrostl v roce 2016 o 2,2 %. Na hospodářském růstu se podílely zejména „velkoobchod a maloobchod“, „doprava a skladování“ a „finanční a pojišťovací služby“ (DSC 2016).

Tvorba strategií pro zajištění udržitelného rozvoje a diverzifikaci emirátu Abú Dhabí je jedním z klíčových cílů vedení emirátu (SCAD 2016). Hrubý domácí produkt (HDP) představuje jeden z nejdůležitějších ekonomických ukazatelů. Obsahuje souhrn všech výrobků a služeb produkováných v daném hospodářství. Hospodářství Abú Dhabí se v poslední době zaměřuje na vývoj nových odvětví, které by podpořily hospodářskou diverzifikaci a komplexní rozvoj. Abú Dhabí se velmi dynamicky odklonilo od úplné závislosti na výdajích veřejného sektoru a spoléhání se na nestabilní příjmy z ropného sektoru směrem k ekonomice, která se stala rozmanitější v celé řadě klíčových oblastí.

Tab. 5: Vývoj podílu ropného a neropného sektoru⁴ na HDP Abú Dhabí 1970-2016 (%)

sektor	1970	1980	1990	2000	2010	2016
ropný	65	74	54	48	50	28
neropný	35	26	46	52	50	72
celkem	100	100	100	100	100	100

Zdroj dat: SCAD (2016)

Těžba ropy byla pro tvorbu HDP emirátu Abú Dhabí vždy velmi zásadní. Vrchol významu těžby ropy a závislosti na ní nastal v 70. letech, kdy podíl ropného sektoru dosáhl více než 2/3 celkového HDP (viz Tab. 5). Postupem času se vlivem diverzifikace ekonomiky podíl ostatních odvětví začal zvyšovat. V roce 2016 byl podíl ropy (také díky velkému poklesu cen ropy) již více než dvakrát nižší než v případě ostatních odvětví. Přes významné změny těžba ropy stále představuje největší zdroj příjmů emirátu Abú Dhabí.

⁴ Ropný sektor se rozděluje na tři části: zahrnuje průzkumné práce a těžbu ropy, dále se stará o přepravu, skladování a prodej ropy a zatřetí se stará o prodej a distribuci ropných výrobků (Baffes 2007).

3.3.4 Podíl ekonomických odvětví na HDP

Struktura HDP podle nejvýznamnějších odvětví dobře ilustruje zaměření (specializaci) srovnávaných emirátů: Abú Dhabí jednoznačně dominuje v těžbě a stavebnictví (kvůli výstavbě strategické těžební a průmyslové infrastruktury), Dubaj ve sféře obchodu a dopravy; město Dubaj se stalo zejména v letecké dopravě skutečným uzlem („hub“) Středního východu. Ostatní emiráty se profilují jako nová centra zpracovatelského průmyslu a také díky nižším cenám rychle rozvíjejí trh s nemovitostmi.

Tab. 6: Struktura HDP emirátů podle odvětví v roce 2016 (mil. AED⁵)

ekonomické odvětví	Abú Dhabí	%	Dubaj	%	ostatní emiráty	%	SAE	%
těžba⁶	200 672	27,5	5 251	1,3	7 514	4,8	213 437	16,7
obchod	42 917	5,9	101 065	25,6	20 152	12,8	164 134	12,8
stavebnictví	91 722	12,6	26 082	6,6	14 396	9,2	132 200	10,3
finančnictví	71 397	9,8	43 627	11,0	14 026	8,9	129 050	10,1
zpracovatelský průmysl	50 587	6,9	36 370	9,2	34 266	21,8	121 223	9,5
doprava	39 951	5,5	49 262	12,5	6 007	3,8	95 220	7,4
veřejná správa	52 972	7,3	24 157	6,1	8 039	5,1	85 168	6,6
nemovitosti	44 512	6,1	25 912	6,6	17 338	11,1	87 762	6,9
elektřina, plyn, voda	32 671	4,5	12 391	3,1	5 302	3,4	50 364	3,9
komerční služby	19 828	2,7	15 258	3,9	6 769	4,3	41 855	3,3
informace a telekom.	22 211	3,0	15 550	3,9	1 121	0,7	38 882	3,0
ubytování, stravování	9 572	1,3	17 701	4,5	6 122	3,9	33 395	2,6
administrativní činnost	11 391	1,6	12 560	3,2	3 085	2,0	27 036	2,1
zdravotní a sociální péče	12 378	1,7	3 901	1,0	1 613	1,0	17 892	1,4
vzdělávání	12 263	1,7	2 619	0,7	2 100	1,3	16 982	1,3
zemědělství, rybolov	6 020	0,8	499	0,1	3 747	2,4	10 266	0,8
povol. v domácnostech	4 918	0,7	1 986	0,5	1 844	1,2	8 748	0,7
kultura a rekreace	2 537	0,3	1 194	0,3	3 414	2,2	7 145	0,6
celkem	728 519	100	395 385	100	156 855	100	1 280 759	100

Zdroj dat: DSC (2016), FCSA (2016), SCAD (2016)

⁵ Měnou SAE je arabský dirham, jehož kurz v dubnu roku 2018 činil 0,272247 USD (KURZY.CZ 2018).

⁶ Těžba zahrnuje ropu a zemní plyn (FCSA 2016).

U emirátu Dubaj již těžba nehraje téměř žádnou roli, podle dat z roku 2016 činí pouze 1,3 % z celkového podílu HDP tohoto emirátu (viz Tab. 6). Taktéž je tomu u zbylých pěti emirátů, kde je podíl těžby pouhých 5 %. Naopak ekonomické odvětví velkoobchod a maloobchod, kterému dominuje Dubaj, u emirátu Abú Dhabí činí pouze 6 %.

3.3.5 Zahraniční obchod

Světovým centrem obchodu bývá často nazýván emirát Dubaj, jehož podíl je ze všech emirátů nejvýznamnější. Data v Tab.7 nezahrnují export ropy, zemního plynu a ropných produktů, proto jsou hodnoty emirátu Abú Dhabí ve srovnání s Dubají tak nízké. V roce 2010 se na importu do SAE nejvíce podílely státy Indie, Spojené státy americké, Čína, Japonsko a Německo. Na exportu to byla opět Indie, dále Saúdská Arábie, Švýcarsko, Írán a Kuvajt (FCSA 2010). Největší hodnotu importovaných komodit v roce 2010 měly: diamanty, zlato, motorová vozidla a ostatní vozidla určená k přepravě osob a šperky z drahých kovů (FCSA 2010).

Tab. 7: Zahraniční obchod sledovaných emirátů v letech 2010, 2013 a 2016

rok	emiráty	import (%)	neropný export (%)	re-export (%)	celkem (%)
2010	Abú Dhabí	18	8	6	14
	Dubaj	75	88	77	77
	ostatní emiráty	7	4	17	9
	SAE	100	100	100	100
2013	Abú Dhabí	15	11	7	12
	Dubaj	80	85	75	79
	ostatní emiráty	5	4	18	8
	SAE	100	100	100	100
2016	Abú Dhabí	16	17	9	15
	Dubaj	77	77	76	77
	ostatní emiráty	7	6	15	8
	SAE	100	100	100	100

Zdroj dat: FCSA (2010, 2013, 2016)

V roce 2013 se na zahraničním obchodu podílel opět jednoznačně nejvíce emirát Dubaj (79%) a Abú Dhabí (12%). U zbylých pěti emirátů zaznamenávají největší podíl emiráty Sharjah a Ras al-Khaimah. Import a export probíhal mezi SAE a ostatními státy

podobně jako v roce 2010. Největší hodnotu podílející se na importu měly v roce 2013 komodity podobně jako v roce 2013, ovšem například hodnota importovaného zlata se oproti roku 2010 výrazně snížila. Největší hodnotu podílející se na exportu měly v roce 2013 komodity: zlato (včetně platinového zlata), hliník a měď. V roce 2016 se hodnota přímého zahraničního obchodu ještě o něco zvýšila, ale rozdíl to už nebyl tak výrazný jako v předešlých letech. Podíl emirátu Dubaj je stále jednoznačně nejvýraznější, v roce 2016 se však o něco zvýšil i podíl emirátu Abú Dhabí (15 %).

Údaje o vývoji struktury exportu za období 1995 až 2016 (Tab. 8) ukazují především vliv cen ropy. Již velmi nízký podíl paliv na exportu v roce 1995 se zvedá na významných 7-8 % v době nejvyšších cen za finanční krize 2008-09. S poklesem cen v posledním období dochází i k poklesu významu paliv (ropy a plynu). Data dále dokumentují restrukturalizaci exportu zejména v souvislosti s propojením SAE na země zdrojů pracovních sil, tj. především na indický subkontinent, což dokazuje dynamický růst exportu (vesměs však ve formě reexportu) zlata, šperků a diamantů. Další velkou změnu představuje pokles vývozu tradičních výrobků s nižší přidanou hodnotou (textilní) a růst některých high-tech odvětví.

Co se týče diverzifikace je zřejmé, že období 1995 až 2016 je již ve znamení diverzifikované ekonomiky, že hlavní změny se ve prospěch diverzifikace odehrály již dříve. Pozoruhodné je pouze významné snížení míry diverzifikace exportu v roce 2005, příčinou čehož byl výjimečný (a přechodný) skokový přírůstek exportu (ve skutečnosti reexportu) mobilů a telekomunikační techniky. Při opominutí tohoto roku Tab. 8 dokumentuje očekávaný vývoj – postupnou diverzifikaci exportu.

Souhrnně data o vývoji struktury exportu za posledních 20 let ilustrují jak skutečnost, že SAE již dávno diverzifikovaly strukturu vývozu ale také, že se přizpůsobují poptávce na světových či pro zemi blízkých a významných trzích (Indie).

Tab. 8: Index diverzifikace struktury exportu SAE v letech 1995-2016

komodity	1995	2005	2010	2016
potraviny	74,67	25,97	41,54	43,63
tabák a tabákové výrobky	0,54	0,16	0,14	0,34
dřevo	0,13	0,03	0,02	0,02
nerudné suroviny	0,04	0,07	0,28	0,20
rudy a koncentráty	0,03	0,01	0,09	0,28
paliva (ropa, plyn)	5,19	16,88	58,85	26,26
chemické výrobky	39,26	32,52	39,10	30,77
gumárenství	1,93	1,08	1,24	0,56
výrobky ze dřeva/papír	3,44	1,23	1,35	0,97
polygraf. produkce	0,05	0,03	0,02	0,02
textilní výrobky	89,55	14,71	6,81	4,17
oděvy	27,90	8,82	9,34	19,73
obuv	2,38	0,35	0,30	0,64
sklo, cement, keramika	3,56	2,95	1,58	1,05
hutnictví (železo a ocel)	11,82	17,22	16,85	5,44
barevné kovy	2,36	1,42	1,83	1,13
kovovýroba	10,21	5,86	5,13	3,70
strojírenství	99,22	79,36	64,59	62,78
elektrotechnika, elektronika	233,26	477,53	212,26	215,81
silniční vozidla	43,42	49,64	36,15	40,83
letadla a lodě	11,48	32,13	12,98	31,94
osvětlovací technika	0,28	0,12	0,11	0,21
optika, filmy, lékař. přístroje	15,22	4,53	3,47	3,71
nábytek	0,79	0,55	0,65	0,81
cest. zavazadla	0,20	0,07	0,14	0,19
zbraně, munice	0,02	0,01	0,04	0,29
ostatní (hračky, kanc. zboží)	4,00	1,10	1,13	1,42
šperky	7,60	23,16	51,58	42,00
hudební nástroje	0,28	0,52	0,10	0,09
ostatní prům. zboží	0,37	0,08	0,06	0,07
zlato	0,92	9,63	56,07	59,61
perly a drahokamy (diamanty)	0,16	21,24	38,00	22,35
celkem	690,27	828,97	661,79	621,02

Zdroj dat: FCSA (1995, 2005, 2010, 2016)

3.3.6 Zaměstnanost

Zaměstnanost v SAE je rozložena poměrně nerovnoměrně. Většina pracovníků je zaměstnána v odvětvích, která jsou relativně málo ekonomicky produktivní a mají sekundární strategický význam v oblasti udržitelného rozvoje, například v oblasti stavebnictví, veřejných služeb a dalších služeb v tradičních odvětvích (FCSA 2016).

Důležitým faktorem je budoucí prosperita země a udržitelnost produktivity, proto je zapotřebí provádět hluboké změny na trhu práce SAE. Toho lze dosáhnout překonáním mzdových rozdílů mezi veřejným a soukromým sektorem a změnou nepružnosti trhu práce a jejích vazbách na zavádění kvót (systém Kafala). Zvyšování investic a úroveň vzdělání vytváří rostoucí škálu vysoce kvalifikovaných zaměstnanců a lépe placených osob (Schiliró 2013).

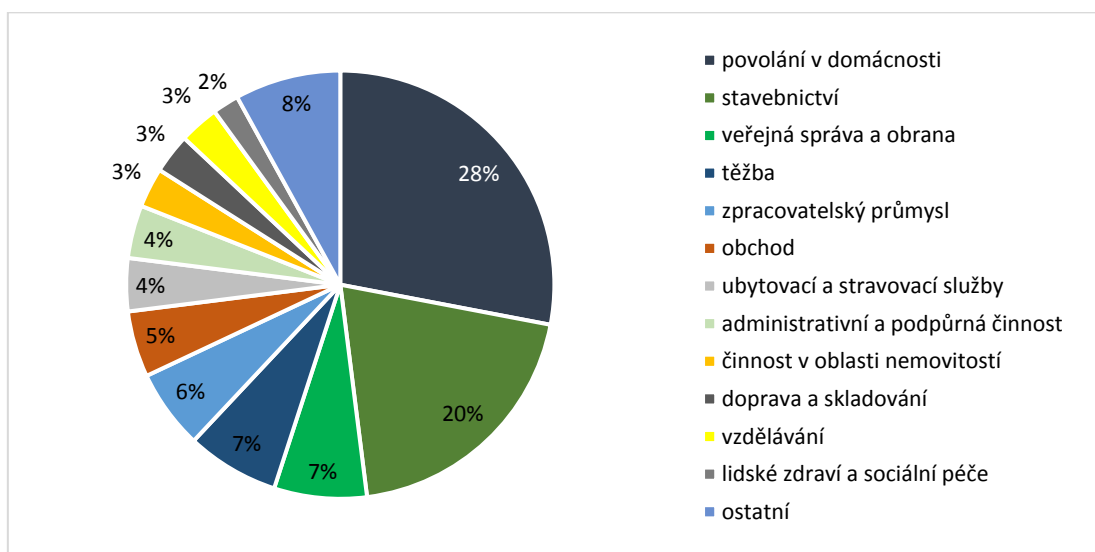
Tab. 9: Vývoj struktury zaměstnanosti podle emirátu a národnosti v letech 1975-2016 (%)

		Abú Dhabí	Dubaj	Sharjah	Ajman	Umm Al Quwain	Ras Al Khaimah	Fujairah
1975	přistěhovalci	44,6	36,4	10,7	2,1	0,8	4,1	1,2
	Emiráťané	27,9	25,1	20,2	3,8	2,3	13,4	7,2
1985	přistěhovalci	44,7	30,2	14,6	2,9	1,1	4,7	1,8
	Emiráťané	32,8	22,3	20,7	4,8	2,2	11,5	5,6
1995	přistěhovalci	40,4	33,4	15,0	4,2	1,0	3,8	2,0
	Emiráťané	36,1	21,8	18,6	5,4	2,3	10,8	5,0
2005	přistěhovalci	31,0	41,2	17,2	3,9	0,9	3,6	2,2
	Emiráťané	40,7	19,8	16,6	4,7	2,0	10,2	6,0
2016	přistěhovalci	31,5	50,9	8,8	2,4	0,8	3,8	1,6
	Emiráťané	42,7	19,1	15,9	3,8	1,7	9,9	6,9

Zdroj dat: FCSA (2016)

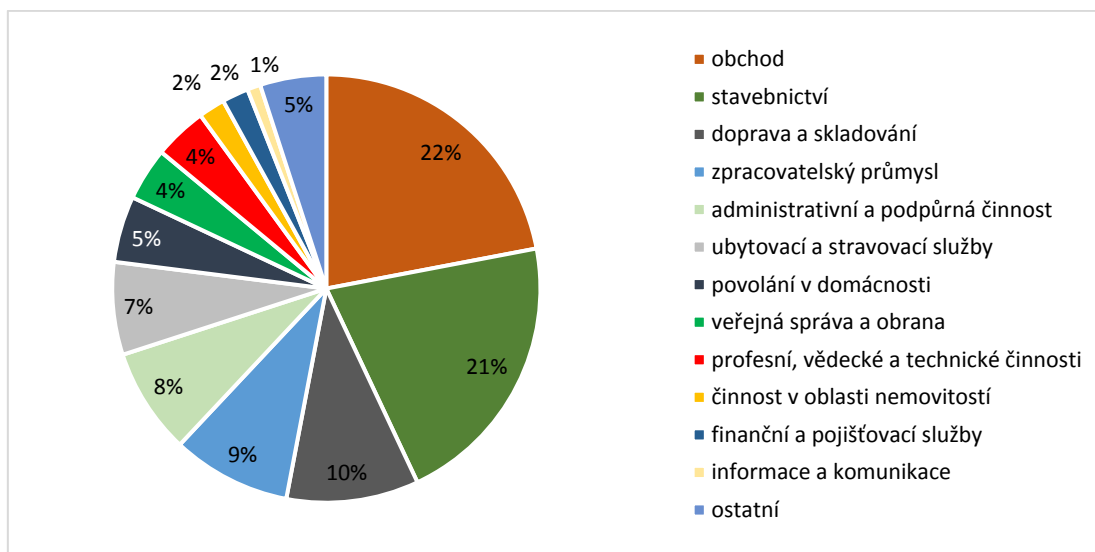
Přistěhovalci hrají klíčovou roli ve struktuře zaměstnanosti SAE. V roce 1975 měl největší podíl zaměstnaných přistěhovalců i původních obyvatel emirát Abú Dhabí (viz. Tab. 9). Postupně se však podíl přistěhovalců výrazně zvyšoval u emirátu Dubaj a již v roce 2005 činil podíl zaměstnaných přistěhovalců dokonce o 10 % více než v Abú Dhabí. Ze zbylých pěti emirátů se na zaměstnanosti nejvíce vždy podílel emirát Sharjah a emirát Ras Al Khaimah. Původní obyvatelstvo se dodnes koncentruje stále ještě v emirátu Abú Dhabí a jeho podíl v roce 2016 činil 42,7 %. Naopak u emirátu Dubaj je znatelně větší podíl přistěhovalců než u ostatních emirátů, což se ve výsledku odráží i na podílu celkové zaměstnanosti, kde původní obyvatelstvo hraje jen minimální roli. Podíl původního obyvatelstva emirátu Dubaj stále klesá, a naopak podíl přistěhovalců roste. V roce 2016 byl podíl přistěhovalců na celkové zaměstnanosti SAE již téměř o 20 % vyšší u emirátu Dubaj než u Abú Dhabí.

Obr. 7: Struktura zaměstnanosti emirátu Abú Dhabí podle odvětví v roce 2016

Zdroj dat: SCAD (2016)

Obr. 8: Struktura zaměstnanosti emirátu Dubaj podle odvětví v roce 2016

Zdroj dat: DSC (2016)

Míra nezaměstnanosti v roce 2016 činila v emirátu Abú Dhabí 4,4 %. Ve srovnání s rokem 2015, kdy byla nezaměstnanost 3,7 % je to tedy o něco více (SCAD 2016). Emirát Dubaj patří údajně k regionům s nejnižší nezaměstnaností na světě. Přesné údaje však statistický úřad Dubaje neposkytuje. Nezaměstnanost je obvykle vyšší v oblastech s větším podílem průmyslu a nižší v regionech s dominancí služeb.

Zaměstnanost podle ekonomického odvětví emirátu Abú Dhabí a Dubaje je velmi rozdílná (viz. Obr. 7 a 8). Zatímco největší podíl zaměstnaných (22 %) v Dubaji

je zaměstnáno v ekonomickém odvětví velkoobchod a maloobchod, u Abú Dhabí je podíl na tomto odvětví pouhých 5 %. Naopak u Abú Dhabí zaznamenává největší podíl zaměstnaných odvětví povolání v domácnosti, což je poměrně pozoruhodné zjištění. Více než 70 % žen v emirátu Abú Dhabí pracuje právě v domácnosti, a proto je zde podíl zaměstnanosti nejvýznamnější ze všech ekonomických odvětví. U emirátu Dubaj je podíl na povolání v domácnosti pouhých 5 %.

U obou emirátů hraje výraznou roli odvětví stavebnictví, jehož podíl zaměstnanosti emirátu Abú Dhabí činí 20 % a u Dubaje ještě o 1 % více. V tomto odvětví jsou zaměstnáni nejčastěji muži, zejména přistěhovalci. Těžba je stále ještě klíčovým odvětvím hospodářství Abú Dhabí s podílem zaměstnanosti 7 %. Vzhledem k výraznému snižování podílu těžby na celkovém HDP v posledních letech se však předpokládá postupný pokles. U emirátu Dubaj je zaměstnanost v odvětví těžby téměř nulová.

3.4 Finanční krize 2008-2009

Globální finanční a následná hospodářská krize se v jednotlivých regionech světa lišila podle příčin, jejich významu a dopadu na hospodářství jednotlivých zemí. Vedla také k zásadním změnám v rámci světové ekonomiky. Globální ekonomiku nyní řídí skupina G20 poté, co byla před krizí pod kontrolou a řízením skupiny nejmocnějších zemí G7. Arabské státy nyní mají větší roli v řízení globální ekonomiky, protože Saúdská Arábie je členem G20 a emirát Abú Dhabí hraje v globální ekonomice stěžejní roli díky silné účasti na mezinárodních investicích (Onour 2017).

3.4.1 Vliv finanční krize na emirát Abú Dhabí

Navzdory poklesu HDP emirátu Abú Dhabí o 18 % v roce 2009 ve srovnání s rokem 2008 lze konstatovat, že ekonomika emirátu dosáhla během roku 2009 přijatelné úrovně výkonnosti s ohledem na zhoršení cen ropy (Jabeen 2011). V průběhu roku 2009 dosáhly neropné hospodářské aktivity uspokojivého tempa růstu. Tato situace způsobila posílení strategie emirátu Abú Dhabí zaměřenou na diverzifikaci ekonomiky, snižování závislosti na ropě a na pokrok směrem k dosažení udržitelného rozvoje.

Celková ekonomická výkonnost Abú Dhabí byla po ekonomické krizi pomalá, kdy HDP klesl z 666 732 milionů AED roku 2008 na 546 476 milionů AED v roce 2009. Největší pokles zaznamenal podíl ropného sektoru na HDP, který v roce 2009 klesl o 33,5 %, v porovnání s tempem růstu zhruba 32 % v roce 2009 (SCAD 2016). Průměrná cena ropy

v roce 2008 činila 97 dolarů za barel a v roce 2009 klesla na 61 dolarů za barel, což mělo výrazný dopad na ekonomiku SAE. Již jen z tohoto důvodu (poklesu podílu ropy) došlo v následujících letech k relativnímu růstu výroby a stavební činnosti. Výrazný pokles objemu domácí poptávky v roce 2009 v důsledku globální krize vykazala činnost velkoobchodu a maloobchodu (SCAD 2016).

3.4.2 Vliv finanční krize na emirát Dubaj

V září roku 2008, druhý rok úvěrové krize se zdálo, že se Dubaji podařilo vyhnout krizové vlně šířící se v západních ekonomikách. Dokonce i delegáti v kuvajtském parlamentu si stěžovali, že i bez ropy si ekonomika Dubaje vedla lépe než jejich (Davidson 2009). Šejk Muhammad byl nazýván jako vizionářský vládce, a to nejenom v arabských státech, ale také za hranicemi. Na začátku října 2008 byly vyhlášeny plány na výstavbu věže o výšce jednoho kilometru. Ceny nemovitostí začaly výrazně stoupat. Zájem zahraničních investorů o nemovitosti začal postupně klesat a s tím i míra obsazenosti hotelů, jelikož turisté začali navštěvovat levnější destinace. Dubajské banky se snažily najít úvěrové zdroje na mezinárodním trhu. Dubajské akciové trhy začaly klesat, přičemž ceny akcií, například významné dubajské realitní společnosti Emaar Properties, klesly o více než 80 % během tří měsíců (Hasan 2010). Dvě největší firmy poskytující hypotéky Tamweel a Amlak musely být sloučeny pod novou federální autoritu. Nikdo tehdy nepředpokládal, že by k tak velké krizi, ke které došlo právě v roce 2008, mohlo někdy dojít (Davidson 2009).

Do konce roku 2008 zůstávaly nehybné jeřáby po nedokončených projektech, zaměstnanci byli propouštěni, silně se snížil tradiční dopravní ruch a budovy v noci potemněly (Hasan 2010). Vláda ohlásila, že dluh se zvýšil na neuvěřitelných 80 miliard dolarů. Aby se uklidnila situace plynoucí z obav z dalšího vývoje, vláda prohlásila, že bohatství Dubaje stačí na pokrytí těchto dluhů (Davidson 2009). Taková tvrzení byla však přijímána skepticky.

Jedinou možností na záchranu Dubaje byla pomoc od emirátu Abú Dhabí. Na začátku roku 2009 zveřejnilo administrativní oddělení v Dubaji, že centrální banka SAE, v níž je Abú Dhabí hlavním akcionářem, koupila v Dubaji pětileté dluhopisy ve výši 10 miliard dolarů. S úrokovými sazbami stanovenými na 4 % to byla pro emirát Dubaj záchrana, protože měl malou šanci takový úvěr získat jinde (Davidson 2009).

3.5 Vize budoucího vývoje

Vize 2021, kterou v roce 2010 přijala federální vláda SAE, se zabývá inovacemi a znalostmi jako hnacími silami ekonomiky. Vize 2021 je krátký a velmi obecný plán cílů pro rozvoj SAE, který výslovně usiluje o zajištění sociálního a ekonomického rozvoje a vládních služeb pro všech sedm emirátů. Prostředkem k diverzifikaci SAE je podpora nových vysoce dynamických odvětví nebo průmyslových odvětví (např. finančních služeb, letectví atd.), které jsou mezinárodně konkurenceschopné (Shkvarya, Frolova 2017). Plán podporuje tvorbu flexibilního výrobního systému a hospodářství SAE by se mělo transformovat na model vycházející z poznatků a inovací.

Důvodem velmi obecné povahy Vize 2021 jsou extrémní rozdíly mezi jednotlivými emiráty, ať už v úrovni vývoje, počtu obyvatel, geografických podmínkách nebo množství ropných zdrojů. Plán neřeší žádné konkrétní problémy nebo výzvy, kterým stát čelí, spíše se jedná o katalog pozitivního vývoje, který by měl přijít (Shkvarya, Frolova 2017).

Podle Schiliró (2013) je třeba investovat do odvětví, která mohou s vysokou úrovní produktivity udržet reálný růst, stejně jako vývoj nových technologií a znalostí. Dále je vhodné podporovat růst zahraničního obchodu, například vývozu zboží a služeb s vysokou přidanou hodnotou do široké škály destinací (Schiliró 2013). Stát má důležitou roli podporovat diverzifikaci průmyslu, modernizaci a v provádění hospodářské politiky, které mají v těchto procesech firmám pomáhat. Pokud chceme identifikovat klíčové hybné síly konkurenceschopnosti SAE z dlouhodobého hlediska, které jsou hlavními faktory rozvoje, musíme se soustředit na znalosti, vzdělávání, instituce, technologie, životní prostředí a podnikatelské dovednosti. Podle Schiliró (2013) je vzdělávání nezbytnou podmínkou pro posílení lidského kapitálu a hnacím motorem růstu. Důležité je podporovat vysokoškolské vzdělání, zejména pak obory, které mohou upřednostnit vývoj nových technologií.

Hnacím motorem hospodářského růstu je rozvoj technologií. Ve Spojených arabských emirátech je poměrně nízká spotřeba energie, zejména ropy a zemního plynu, tyto přírodní zdroje jsou však omezené, a proto by se měl nový model růstu zaměřit na přijetí alternativních obnovitelných zdrojů (Schiliró 2013).

V určitém smyslu je SAE dnes již rozmanitá, diverzifikovaná ekonomika. V oblasti infrastruktury se uskutečnily masivní investice do cestovního ruchu, nemovitostí a oblasti volnočasových aktivit. Chudší emiráty jsou podporovány granty z Federální vlády, zejména pro rozvoj rezidenčních a komerčních nemovitostí a silničních sítí (Davidson 2009).

4. Závěr

Spojené arabské emiráty patří ze socioekonomického hlediska v současnosti k nejvyspělejším státům arabského světa. To je výsledkem úspěšné realizace politické strategie vedení státu. Lze konstatovat, že i ještě donedávna pustá oblast s nepříznivými fyzicko-geografickými podmínkami může při správném využití přírodního potenciálu a přírodních zdrojů za předpokladu kvalitního strategického řízení dospět během relativně krátkého období k socioekonomické prosperitě.

Spojené arabské emiráty jsou pozoruhodné z mnoha důvodů. Od velkého ropného bohatství po rekordní socioekonomický vývoj. Nejvíce viditelný je ovšem kontrast mezi dvěma nejsilnějšími emiráty Abú Dhabí a Dubají. Zatímco Abú Dhabí si nadále zachovává některé arabské tradice a zvyky, Dubaj každoročně navštěvují miliony turistů z celého světa. Vlivem odlišných historických výchozích pozic, geografických rozdílů a nerovností spočívajících v rozdílných ropných zásobách, realizují tyto dva emiráty různé strategie rozvoje a hrají odlišné role v rámci mezinárodního systému.

V prvním kroku práce byl komparován populační vývoj. Očividný je rychlý nárůst obyvatelstva již od počátku vzniku SAE. Zatímco v roce 1975 patřily Spojené arabské emiráty ještě mezi velmi řídce osídlené státy, dnes je situace zcela odlišná. Vzhledem k tomu, že emirát Abú Dhabí představuje více než 80 % rozlohy SAE, je zřejmé, že koncentrace obyvatelstva v tomto emirátu hrála vždy největší roli. V současnosti je ovšem již nejlidnatějším městem Spojených arabských emirátů Dubaj, a populace tohoto stejnojmenného emirátu byla v roce 2016 téměř totožná jako jeho větší sousední emirát. To vypovídá o značné urbanizaci SAE, která v roce 2016 činila téměř 90 %. Kromě rostoucí populace těchto dvou emirátů z použitých pramenů plyne, že se hustota zalidnění zvyšuje také u zbylých pěti emirátů.

Cílem další části studie byla komparace vývoje podílu mužů a žen jednotlivých emirátů. Zřejmý je nízký podíl žen ve všech emirátech již od roku 1975, tedy od počátku migrace přistěhovalců za prací do SAE. Zatímco v emirátu Dubaj se podíl žen do roku 2016 nikterak výrazně neměnil, v emirátu Abú Dhabí od roku 1975 dochází k drobnému nárůstu. Výrazné demografické nerovnosti byly zaznamenány také u podílu přistěhovalců a původního obyvatelstva. Tyto rozdíly jsou ovšem u států s podobným ekonomickým vývojem běžné. Již brzy po získání nezávislosti, v 70. letech 20. století, přistěhovalci začali proudit za kvalitní prací z celého světa a brzy se stali nedílnou součástí pracovní síly SAE. Tento podíl od té doby stále roste, a to zejména u emirátu Dubaj.

Na národnostní struktuře obyvatelstva SAE se nejvíce podílí Asiaté, konkrétně Indové a Pákistánci.

Navzdory růstu ekonomického významu Dubaje v rámci celých Spojených arabských emirátů, Abú Dhabí stále ještě představuje hnací sílu ekonomiky země zejména vlivem nevyčerpaných zdrojů ropy a příjmů plynoucích z jejího prodeje. V současné době se pohybuje podíl ropného sektoru na celkovém HDP emirátu Abú Dhabí kolem 30 %, což je ovšem obrovský pokles zaznamenaný od roku 2010. Je tedy zjevné, že k nejvýznamnějším strukturálním změnám tohoto emirátu dochází během posledního desetiletí. I přes to, že se v posledních letech podíl ropného sektoru výrazně snižuje, toto odvětví stále ještě hraje klíčovou roli pro zajištění ekonomického růstu Abú Dhabí. Naopak pro emirát Dubaj je hlavním pilířem hospodářství obchod a doprava.

Kontrast mezi dvěma nejsilnějšími emiráty lze sledovat také z hlediska podílu na zahraničním obchodu. Jak již bylo zmíněno, obchod představuje hnací sílu růstu ekonomiky emirátu Dubaj, což se výrazně odrazilo na jeho podílu, který byl jednoznačně nejvýraznější ze všech emirátů. Velký rozdíl byl zaznamenán také u podílu zaměstnanosti podle ekonomického odvětví. Zatímco největší podíl na zaměstnanosti emirát Dubaj zaznamenává v jeho klíčovém odvětví velkoobchod a maloobchod, u Abú Dhabí je situace odlišná. Vzhledem ke zvyšujícímu se podílu žen na populaci emirátu Abú Dhabí, je více než 70 % z nich zaměstnáno v odvětví „povolání v domácnosti“. Toto odvětví má proto i největší podíl na celkové zaměstnanosti nejsilnějšího emirátu.

Diverzifikace je považována za prostředek k překonání základních problémů jako je snížení volatility, řešení problémů zaměstnanosti či zajištění vysokých a udržitelných úrovní příjmů pro občany v budoucnu. Aby se proces diverzifikace uskutečnil, je nutné posilovat strategické investice do odvětví jako jsou infrastruktura, vzdělávání či nejrůznější sociální reformy. Ačkoliv proces diverzifikace zahrnuje zásadní změny a vyžaduje tak politické odhodlání vládců, Spojené arabské emiráty jsou jednou ze zemí, která je na dobré cestě k diverzifikované ekonomice.

Emirátem, který prozatím prokázal nejviditelnějšího výsledku diverzifikace ekonomiky, je Dubaj. V posledních dvou desetiletích se Dubaj stala regionálním finančním centrem, centrem mezinárodních služeb, cestovního ruchu či rájem nakupování. Emirát Dubaj následuje ekonomický vývojový model, který zdůrazňuje liberalitu na trhu, ekonomickou otevřenost a globalizaci. Vzhledem k tomu, že se v této práci hovoří o diverzifikaci jako o procesu, při kterém se vláda státu strategicky snaží omezit podíl ropného sektoru a investovat do odvětví, která mohou udržet reálný růst, lze konstatovat,

že se vlivem rychle klesajícího podílu ropného sektoru emirátu Abú Dhabí ekonomiku diverzifikovat daří, a to nejvýrazněji v posledním desetiletí.

Na závěr práce byly hodnoceny dopady globální finanční krize 2008-09 na emiráty Abú Dhabí a Dubaj. V emirátu Abú Dhabí byl v roce 2009 zaznamenán poměrně výrazný pokles HDP, ovšem již během následujícího roku došlo k rozvoji neropné hospodářské aktivity a k poměrně uspokojivému tempu růstu. Naopak výrazné důsledky byly zaznamenány v Dubaji, ačkoliv to dlouho vláda nedala najevo. Finanční krize srazila hodnotu investic do nemovitostí a cenných papírů a samotný dubajský trh s nemovitostmi téměř zkolaboval. Dubaj dokonce začala rozprodávat majetek a žádala o vládní dotace. Největší záchranou pro Dubaj tak byla pomocná ruka od sousedního emirátu Abú Dhabí, který koupil v Dubaji pětiroční dluhopisy ve výši několika miliard dolarů.

Na základě výzkumu lze tedy konstatovat, že ačkoliv se v 70. letech Spojené arabské emiráty staly díky přítomnosti ropných zdrojů jedním z nejbohatších států světa, socioekonomický vývoj samotných dvou nejsilnějších emirátů byl značně odlišný, avšak v obou případech poměrně úspěšný. Ekonomiku SAE se daří diverzifikovat, na rozdíl od některých států s podobným vývojem a ropný sektor zaznamenává v posledních letech výrazný pokles. Vzhledem ke krátké, avšak velice rozmanité historii SAE je jednou velkou otázkou, jak se bude tento malý stát v Perském zálivu vyvíjet v budoucnosti.

5. Literatura, zdroje dat

5.1 Použitá literatura

BAFFES, J. (2007): Oil Spills on Other Commodities. *Resources Policy*, 32, 1, 26-34.

BRISTOL-RHYS, J. (2009): Emirati Historical Narratives, *History and Antropology*, 20, 2, 107-121.

DAVIDSON, CH. M. (2009): Abu Dhabi's New Economy: Oil, Investment and Domestic Development, *Middle East Policy*, 16, 2, 59-79.

DAVIDSON, CH. M. (2009): Dubai: Foreclosure of a Dream. *Middle East Report* 251, 8-13.

DAVIDSON, CH. M. (2007): The Emirates of Abu Dhabi and Dubai: Contrasting Roles in the International systém. *Asian Affairs*, 38, 1, 33-48.

EWERS, M. C., DICCE, R. (2016): Expatriate labour markets in rapidly globalising cities: reproducing the migrant division of labour in Abu Dhabi and Dubai. *Journal of Ethic and Migration Studies*, 42, 15, 248-267.

EWERS, M. C. (2014): Oil, human capital and diversification: the challenge of transition in the UAE and the Arab Gulf States. *The Geographical Journal*, 182, 3, 236-250.

FASORA, L. (2014): Příklady metody a analýz. In: DVOŘÁK, T., FASORA, L. CHOCHOLÁČ, B. a kol.: Úvod do studia dějepisu 1. díl. Masarykova univerzita, 64-91.

GANGULI, S. (2006): An economic analysis of potential GCC economic and Monetary Union for sustainable development – Drawing from the European experience. Conference Paper, Ahlia University, College of Business and Finance, Department of Accounting and Economics, Bahrain.

GERRING, J. (2004): What is a Case Study and What is it Good for? *American Political Science Review*, 98, 2, 341-354.

HASAN, Z. (2010): Dubai financial crisis: causes, bailout and after – a case study. *Journal of Islamic Banking & Finance*, 27, 3, 47-55.

HAZIME, H. (2011): From city branding to e-brands in developing countries: An approach to Qatar and Abu Dhabi. *African Journal of Business Management*, 5, 12, 431-445.

HVIDT, M. (2013). *Economic Diversification in GCC Countries: Past Record and Future Trends*. Kuwait Programme on Development, Governance and Globalisation in the Gulf States, London School of Economics and Political Science, London.

IBRAHIM, R. (2009): *The Roots of the Global Crisis*. University of London, Centre for Development Policy and Research, London.

JABEEN, F. (2011): Post financial crisis state in the emirate of Abu Dhabi, United Arab Emirates: Current economic developments and future prospects. *Economics, Management and Financial Markets*, 6, 1, 82-97.

LIJPHART, A. (1971): *Comparative Politics and the Comparative Method*. *The American Political Science Review*, 65, 3, 682-693.

MASOOD, O., SERGI, B. S. (2008): Quantitative Measurement of Economic Sectors Effect on the Non-Oil GDP in United Arab Emirates, *International Journal of Trade and Global Markets*, 1, 3, 239-258.

NYARKO, Y. (2010): *The United Arab Emirates: Some lessons in economic development*. Working Paper, United Nations University, World Institute for Development Economics Research, Country Role Models, New York.

ONOUR, I. (2017): *The Global Financial Crisis and Equity Markets in Middle East Oil Exporting Countries*. University of Khartoum, Sudan.

PETERSON, J. E. (2009): Life After Oil: Economic Alternatives for the Arab Gulf States. *Mediterranean Quarterly*, 20, 3, 1-18.

SIM, L.-CH. (2011): Re-Branding Abu Dhabi: From Oil Giant to Energy Titan. *Place Branding and Public Diplomacy*, 8, 1, 83-98.

SHIHAB, M. (2011): Economic development in the uae. In: AL ABED, I., HELLYER, P. (eds): *United arab emirates: a new perspective*. Trident Press Ltd, London, 249-260.

SHKVARYA, L. V., FROLOVA, E. D. (2017): Transformations in Socio-Economic Development of the Gulf Group States. *Ekonomika regiona*, 13, 2, 570-578.

SHIHADA, I. (2016): Kafala System and its impact on Migrant Laborers in Benjamin Daniel's Goat Days. *An – Najah Univ. J. Res. (Humanities)*, 30, 10, 2088-2106.

SCHILIRÓ, D. (2013): Diversification and development of the UAE's Economy. *Journal of Applied Economic Sciences*, 2, 24, 288-239.

THOMPSON, P. (2016): DUBAI: An Exemplar of State Capitalism. *Turkish Policy Quarterly*, 15, 2, 159-169.

TOKSOZ, M. (2017): Wages of oil, parliaments and economic development in Kuwait and the UAE/Business politics in the Middle East/Transformation of the Gulf: politics, economics and the global order/ After the Sheikhs, the coming collapse of the Gulf monarchies. *Middle Easter Studies*, 53, 2, 318-324.

ŽENKA, J., KOFRONĚ, J. (2012): *Metodologie výzkumu v sociální geografii – případové studie*. Ostravská univerzita, Ostrava.

5.2 Internetové zdroje

BUSINESSINFO.CZ (2017): Spojené arabské emiráty, charakteristika politického zřízení, <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/spojene-arabske-emiraty-zakladni-charakteristika-19229.html> (cit. 15. 3. 2018).

CIA (2018): The World Factbook, United Arab Emirates, People and Society, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ae.html> (cit. 10. 3. 2018).

CPC (2018): The UAE President, <https://www.cpc.gov.ae/en-us/thepresident/Pages/president.aspx> (cit. 12. 3. 2018).

ESCWA (2018): Economic Development and Integration, <https://www.unescwa.org> (cit. 19. 3. 2018).

GCC Secretariat General (2018): Vision, Mission, Values and Strategic Objectives, [https:// www.gcc-sg.org/eng/](https://www.gcc-sg.org/eng/) (cit. 24. 2. 2018).

GSDP (2018): Political System, <https://www.mofa.gov.qa/en/qatar/political-system> (cit. 29. 2. 2018).

IMF (2018): Gulf Cooperation Council: The Economic Outlook and Policy Challenges in the GCC Countries, <http://www.imf.org/en/Publications/Policy-Papers/Issues/2017/12/14/pp121417gcc-economic-outlook-and-policy-challenges> (cit. 17. 3. 2018).

KURZY.CZ (2018): SAE, Dirham AED, <https://www.kurzy.cz/kurzy-men/nejlepsi-kurzy/AED-dirham-SAE/> (cit. 18. 4. 2018).

WEB.ARCHIVE.ORG (2018): UAE's Population – by Nationality, <https://web.archive.org/web/20170321184658/http://www.bqmagazine.com/economy/socio-economics/2015/04/uae-population-by-nationality> (cit. 23. 3. 2018).

5.3 Zdroje dat

DSC (2016): Foreign Trade, <https://www.dsc.gov.ae/en-us/Themes/Pages/International-Trade.aspx?Theme=26> (cit. 19. 3. 2018).

DSC (2016): Labour, <https://www.dsc.gov.ae/en-us/Themes/Pages/Labour.aspx?Theme=41> (cit. 18. 3. 2018).

DSC (2016): National Accounts, <https://www.dsc.gov.ae/en-us/Themes/Pages/National-Accounts.aspx?Theme=24> (cit. 14. 3. 2018).

DSC (2016): Population and Vital Statistics, <https://www.dsc.gov.ae/en-us/Themes/Pages/Population-and-Vital-Statistics.aspx?Theme=42> (cit. 18. 3. 2018).

FCSA (2010, 2013, 2016): Economy, Foreign Investment, http://data.bayanat.ae/en_GB/dataset?groups=foreign-investment (cit. 19. 3. 2018).

FCSA (2016): Economy, Labor Fource, <https://www.dsc.gov.ae/en-us/Themes/Pages/Population-and-Vital-Statistics.aspx?Theme=42> (cit. 17. 3. 2018).

FCSA (2016): Economy, National Accounts, http://data.bayanat.ae/en_GB/dataset?groups=national-accounts (cit. 15. 3. 2018).

FCSA (2016): Society, Social Vitals, http://data.bayanat.ae/en_GB/dataset?groups=social-vitals (cit. 10. 3. 2018).

GADM database (2015): United Arab Emirated-Aministrative Boundaries, Version 2.8, Populated Places, Ocha Romena, <https://data.humdata.org/dataset/uae-administrative-boundaries-populated-places> (cit. 20. 4. 2018).

OPEC (2016): OPEC Share of World Crude Oil Reserves, http://www.opec.org/opec_web/en/data_graphs/330.htm (cit. 3. 3. 2018).

SCAD (2016): Economic Statistics, <https://www.scad.ae/en/pages/GeneralPublications.aspx?pubid=79&themeid=7> (cit. 12. 3. 2018).

SCAD (2016): Labour Force Statistics, <https://www.scad.ae/en/pages/GeneralPublications.aspx?pubid=79&themeid=7> (cit. 15. 3. 2018).

SCAD (2016): Population and Demographic Statistics,
<https://www.scad.ae/en/pages/GeneralPublications.aspx?pubid=79&themeid=7>
(cit. 11. 3. 2018).

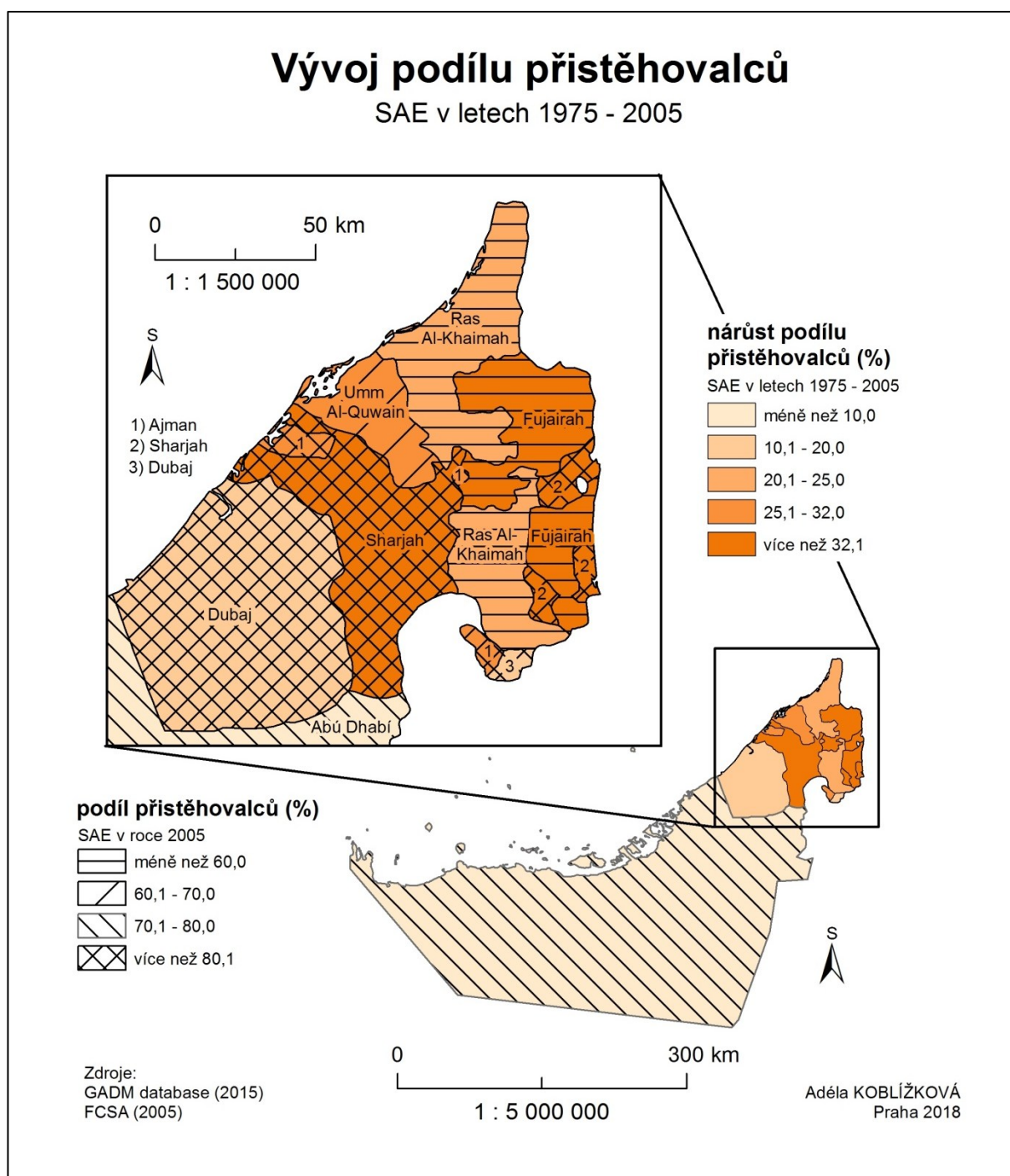
SCAD (2016): Statistical Yearbook 2017,
<https://www.scad.ae/en/pages/GeneralPublications.aspx?pubid=79&themeid=7>
(cit. 9. 3. 2018).

STATISTA (2018): Average Annual OPEC Crude Oil from 1960 to 2018,
<https://www.statista.com/statistics/262858/change-in-opec-crude-oil-prices-since-1960/>
(cit. 5. 4. 2018).

WPR (2018): United Arab Emirates, <http://worldpopulationreview.com/countries/united-arab-emirates-population/> (cit. 2. 3. 2018).

6. Přílohy

Příloha 1: Vývoj podílu přistěhovalců SAE v letech 1975-2005

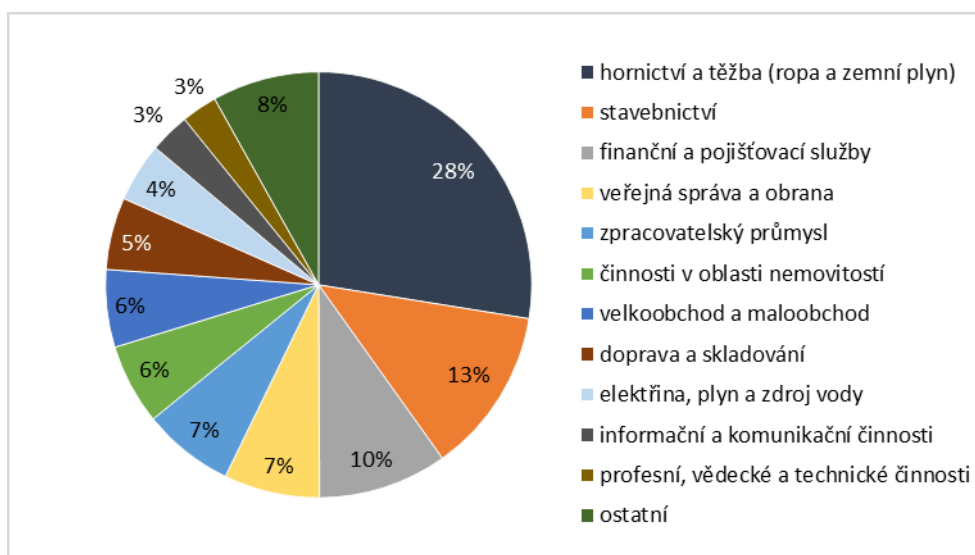

Příloha 2: Vývoj populace SAE v letech 1955-2018

rok	populace	roční změna (%)	úhrnná plodnost	hustota zalidnění (o/km²)	urbanizace (%)
2018	9 541 615	1,50	1,80	114	89,8
2015	9 154 302	2,05	1,82	110	89,5
2010	8 270 684	12,55	1,97	99	85,8
2005	4 579 562	7,74	2,40	55	74,5
2000	3 154 925	5,20	2,97	38	77,0
1995	2 448 820	5,65	3,93	29	75,0
1990	1 860 174	5,98	4,90	22	76,8
1985	1 391 052	5,94	5,30	17	77,3
1980	1 042 384	13,46	5,75	12	78,6
1975	554 324	18,67	6,45	7	76,7
1970	235 499	9,39	6,77	3	78,5
1965	150 362	10,17	6,97	2	75,6
1960	92 634	3,09	6,97	1	71,1
1955	79 578	2,72	6,97	1	63,4

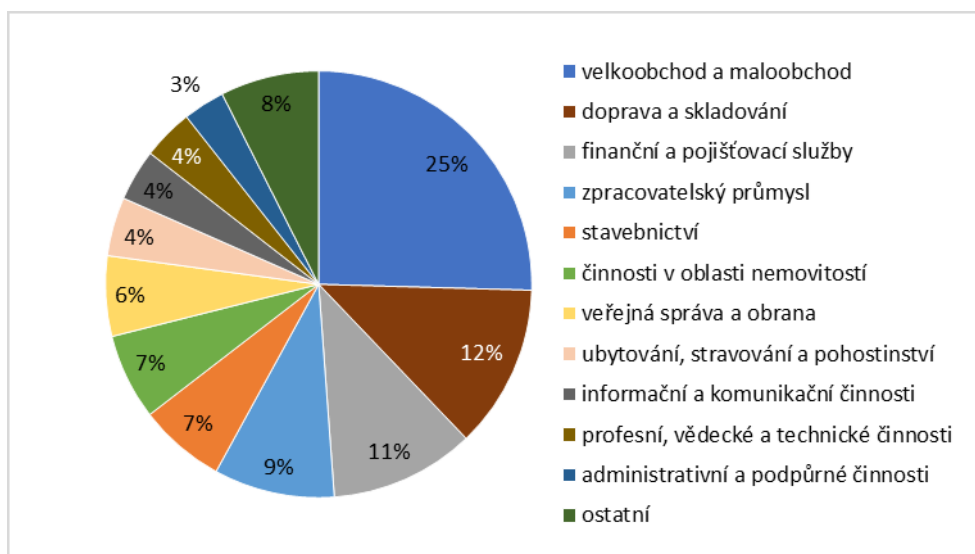
Zdroj dat: WPR (2018)

Příloha 3: Struktura HDP emirátu Abú Dhabí podle odvětví v roce 2016

Zdroj dat: SCAD (2016)

Příloha 4: Struktura HDP emirátu Dubaje podle odvětví v roce 2016

Zdroj dat: DSC (2016)